SPECIÁL PRO MŠ

3 | 2025

PROCES UKONČENÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

KONFERENCE ŠKOLA JAKO MÍSTO SETKÁVÁNÍ 2025

ŠVP V MATEŘSKÉ ŠKOLE MUSÍ BÝT ŽIVÝ DOKUMENT

EDUJOB
práce ve vzdělávání

EDUjob

Hledáte práci či zaměstnance v oblasti vzdělávání?

S pomocí EDUjob naleznete učitele, asistenty pedagoga, výchovného poradce či školního psychologa.

Více na www.edujob.cz

EDUjob

Wolters Kluwer

OBSAH

LEGISLATIVA

Proces ukončení předškolního vzdělávání | JUDr. Eva Janečková 2

Stanovení úplaty za předškolní vzdělávání pro školní rok 2025/26 | JUDr. Eva Janečková 4

PŘEDSTAVUJEME

Konference Škola jako místo setkávání 2025. Už potřetí a s řadou poprvé 6

Pozvání na konferenci Škola jako místo setkávání 2025, sekce Předškolní vzdělávání | Mgr. Marie Najmonová, Ph.D., MBA 7

AKTUÁLNĚ

Školní vzdělávací program v mateřské škole musí být živý dokument | PhDr. Hana Splavcová, Ph.D. 8

Malí cestovatelé, velké zážitky: Jak mateřské školy mění výuku díky programu Erasmus+ | Lucie Kalivodová 11

Kvalitní (ve) vedení mateřské školy – váš partner na cestě k efektivnímu řízení | doc. PhDr. Zora Syslová, Ph.D. 14

Galerie jako inspirace | Mgr. MgA. Veronika Výprachtická 16

ROZHOVOR

V předškolním vzdělávání tlačíme na výkon, ale zapomínáme na socioemoční rozvoj dětí… | Eva Koželuhová 18

INOVACE A INSPIRACE

Hry a činnosti s pohádkou O perníkové chaloupce | Mgr. Miroslava Strakatá 20

KLIMA ŠKOLY

Když je ve školce špatný vzduch, děti to cítí | Ing. Milan Kolář 25

Objímání | PhDr. Václav Mertin 26

Květen byl měsícem školních zahrad. Děti se učily venku | Lukáš Pfauser 28

Jak zdravě vařit s dětmi. Spolupráce školní jídelny s mateřskou školou, 1. část | Mgr. Miroslava Strakatá 30

RECENZE

Dva velbloudi školou bloudí | Mgr. Vladimíra Hladíková 35

Proces ukončení předškolního vzdělávání

EVA JANEČKOVÁ

Mateřské školy mají oproti základním výhodu. Mohou ukončit předškolní vzdělávání dítěte (nejedná-li se o předškoláka) v případech, které zákon uvádí. Vzhledem k tomu, že se jedná o správní řízení, a to o správní řízení zahájené z moci úřední, musí být správně provedeny všechny procesní kroky.

Právní základ

Ustanovení § 35 odst. 1 písm. d) školského zákona [zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů] stanoví důvody, pro které lze ukončit předškolní vzdělávání:

a) dítě se bez omluvy zákonného zástupce nepřetržitě neúčastní předškolního vzdělávání po dobu delší než dva týdny,
b) zákonný zástupce závažným způsobem opakovaně narušuje provoz mateřské školy,
c) ukončení doporučí v průběhu zkušebního pobytu dítěte lékař nebo školské poradenské zařízení,
d) zákonný zástupce opakovaně neuhradí úplatu za vzdělávání v mateřské škole nebo úplatu za školní stravování (§ 123) ve stanoveném termínu a nedohodne s ředitelem jiný termín úhrady.

Z jiného důvodu nelze předškolní vzdělávání ukončit.

Ukončit předškolní vzdělávání není možné u dítěte, které plní povinné předškolní vzdělávání.

Upozornění na možnost ukončení vzdělávání

Školský zákon požaduje, aby ředitel školy předtím, než zahájí správní řízení o ukončení, na tuto možnost zákonného zástupce upozornil. Ustanovení § 35 školského zákona říká, že k dalším krokům může ředitel mateřské školy přistoupit až po předchozím písemném upozornění zákonného zástupce dítěte na možnost ukončení předškolního vzdělávání.

Vzor

Upozornění na možnost ukončit předškolní vzdělávání dítěte

Vážená paní,

v souladu s ustanovením § 35 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů Vás upozorňuji na následující:

- Neuhradila jste úplatu za školní stravování své dcery… za měsíc září 2024; platba nebyla provedena do 15. 10. 2024, jak je stanoveno ve školním řádu, a nebyla provedena ani do dnešního dne.
- Neuhradila jste úplatu za školní stravování své dcery… za měsíc říjen 2024; platba nebyla provedena do 15. 11. 2024, jak je stanoveno ve školním řádu, a nebyla provedena ani do dnešního dne.

Žádám Vás, abyste se dne… dostavila do mateřské školy a dohodla jiný termín úhrady. V opačném případě zahájím z moci úřední správní řízení o ukončení předškolního vzdělávání Vaší dcery… v mateřské škole…

Místo podpisu

…

ředitelka školy

Oznámení o zahájení řízení

Toto řízení je zahájeno dnem, kdy správní orgán oznámil zahájení řízení účastníkovi

- doručením oznámení,
- ústním prohlášením,

nikoli dnem,

- kdy bylo oznámení napsáno nebo
- kdy bylo oznámení odesláno poštou.

Je nutné doložit doručení uvedeného oznámení prostřednictvím:

- písemného dokladu,
- doručenky – stvrzující skutečnost, že písemnost odeslaná správním orgánem byla adresátovi doručena.

Ředitel školy má povinnost zahájit řízení bez zbytečného odkladu.

Mezi náležitosti oznámení patří: označení správního orgánu, předmět řízení, jméno, příjmení, funkce a podpis oprávněné úřední osoby.

Možnost vyjádřit se k podkladům

Před vydáním rozhodnutí musí být účastníkům dána možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí. Smyslem této povinnosti správního orgánu je umožnit účastníku řízení, aby před vydáním rozhodnutí, tedy poté, co správní orgán ukončil shromažďování podkladů rozhodnutí, mohl uplatnit své výhrady, resp. učinit procesní návrhy tak, aby rozhodnutí skutečně vycházelo ze spolehlivě zjištěného stavu věci. Účastník řízení si sám nemůže učinit právně relevantní úsudek o tom, kdy je shromažďování podkladů rozhodnutí ukončeno, proto z výzvy správního orgánu k seznámení musí být zřejmé, že shromažďování podkladů bylo ukončeno.

Vydání rozhodnutí

Rozhodnutí by mělo být vydáno

- bez zbytečného odkladu,
- nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení.

Lhůtu lze prodloužit o dalších 30 dnů, jestliže je to nezbytné.

Rozhodnutí obsahuje:

- **výrokovou část**, kde je vyřešena otázka, která je předmětem řízení (ukončuje se vzdělávání dítěte… v mateřské škole…);
- **odůvodnění** – musí shrnout výsledky řízení, tj. uvést, jaké skutečnosti byly podkladem pro vydání rozhodnutí;
- **poučení** – obsahuje informaci,
  - zda je možné proti rozhodnutí podat odvolání,
  - v jaké lhůtě je možno tak učinit,
  - od kterého dne se tato lhůta počítá,
  - který správní orgán o odvolání rozhoduje,
  - u kterého správního orgánu se odvolání podává.

JUDr. Eva Janečková, právník na Úřadu městské části Praha 8, zaměřuje se na oblast ochrany osobních údajů, pracovní právo, poskytování sociálních služeb a svobodný přístup k informacím

www.rizeniskoly.cz

Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství

Buďte s námi ve spojení. Nenechte si ujít novinky ze světa vzdělávání!

@rizeniskoly

@RizeniSkoly

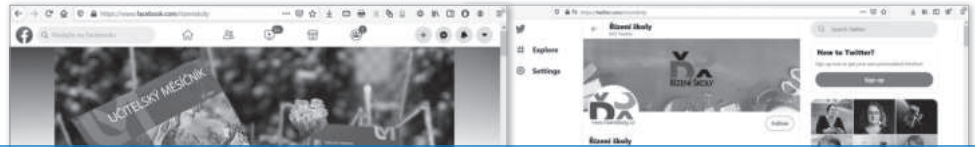

Stanovení úplaty za předškolní vzdělávání pro školní rok 2025/2026

EVA JANEČKOVÁ

V loňském roce došlo ke změnám školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.) a v souvislosti s tím i ke změně vyhlášky o předškolním vzdělávání (vyhláška č. 14/2005 Sb.). Podle současné úpravy rozhoduje o výši úplaty zřizovatel, který již není vázán výší neinvestičních nákladů. Výpočet je vázán na výši minimální měsíční mzdy.

Stanovení výše úplaty

Měsíční výše úplaty je stanovena usnesením rady obce/kraje (v obcích, kde není rada zřízena, stanoví výši starosta na základě § 99 odst. 2 zákona o obcích). U mateřských škol může být měsíční výše úplaty stanovena maximálně ve výši 8 % základní sazby minimální měsíční mzdy.

S účinností od 1. 1. 2025 zákon č. 230/2024 Sb. novelizoval zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb.) a vložil do něj ustanovení, které automaticky valorizuje minimální mzdu. Dochází tedy k tomu, že se každý rok bude zvedat maximální možná výše úplaty za předškolní vzdělávání. Minimální mzdu vyhlašuje Ministerstvo práce a sociálních věcí sdělením ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv do 30. 9.

Od 1. 1. 2025 je stanovena výše minimální měsíční mzdy na 20 800 Kč a maximální možná měsíční výše úplaty v mateřských školách bude pro školní rok 2025/2026 činit 1 664 Kč.

Pro následující školní roky zřizovatel stanoví maximální měsíční výši úplaty obdobně, vždy podle výše minimální měsíční mzdy stanovené na základě valorizačního mechanismu. Navržené maximum je nastaveno dostatečně vysoko, aby zřizovatel mohl rozhodnout o měsíční výši úplaty v konkrétní škole nebo školském zařízení s ohledem na všechny okolnosti, tzn. zejména provozní náklady konkrétního subjektu, počet osob osvobozených od úplaty či možnosti rozpočtu zřizovatele. Měsíční výše úplaty je kompromisem mezi ekonomickým a sociálním hlediskem.

Měsíční výše úplaty může být v jednotlivých subjektech rozdílná nebo se zřizovatel může rozhodnout, že např. ve všech mateřských školách, které zřizuje, bude měsíční výše úplaty stejná. Pro všechny děti v tomtéž druhu provozu mateřské školy je stanovena úplata ve stejné měsíční výši. Pokud jsou mateřské školy v dané obci sloučeny pod jedním ředitelstvím, musí být měsíční výše úplaty na všech pracovištích ve stejné výši (viz Metodický materiál ke stanovení úplaty za vzdělávání v mateřských školách, školních družinách a školních klubech veřejných zřizovatelů[1]).

Pro školní rok 2025/2026 stanoví zřizovatel výši úplaty nejpozději do 30. 6. 2025.

Stále platí, že je-li v kalendářním měsíci omezen nebo přerušen provoz mateřské školy, úplata se snižuje poměrně k omezení nebo přerušení provozu mateřské školy; to neplatí, pokud omezení nebo přerušení provozu mateřské školy nepřesáhne dobu 5 vyučovacích dnů. O takto snížené výši úplaty je ředitel mateřské školy povinen vhodným způsobem informovat zákonné zástupce, a to nejpozději 2 měsíce před přerušením nebo omezením provozu mateřské školy nebo neprodleně poté, co rozhodne nebo se dozví o délce přerušení nebo omezení provozu mateřské školy. Úplata se pak vypočte následovně:

(měsíční výše úplaty / počet pracovních dnů v konkrétním měsíci) × počet dnů provozu v konkrétním měsíci celkem

Přídavek na dítě

S účinností od 1. 9. 2024 došlo k rozšíření možného osvobození o rodiny pobírající přídavek na dítě. Přídavek na dítě je příjmově testovaná dávka. Je to dávka státní sociální podpory vyplácená opakovaně nezaopatřenému dítěti v závislosti na výši příjmu všech společně posuzovaných osob v daném rozhodném období. Rozhodným obdobím pro přídavek na dítě je kalendářní čtvrtletí. Příjmy společně posuzovaných osob se dokládají za kalendářní čtvrtletí předcházející období, na které je nárok na dávku uplatňován. Například: Období nároku je 1. 1.–31. 3. , rozhodné období pro doložení příjmů, z něhož se nárok a výše dávky stanovují, je 4. čtvrtletí předchozího roku (měsíce 10 + 11 + 12).

[1] https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2024/04/Metodika_uplata_2024_v_02-1.pdf

Z výše uvedeného vyplývá, že rozhodování ředitele o tom, na jaké období rozhodnout o osvobození od úplaty a kdy, není úplně jednoduché.

O osvobození je možné žádat, pokud zákonný zástupce prokáže řediteli školy, že pobírá přídavek na dítě. Tuto skutečnost prokáže zákonný zástupce „Oznámením o přiznání dávky státní sociální podpory – přídavek na dítě". Pokud příjmy odpovídají nároku na dávku, dávka pokračuje, úřad žádné další potvrzení nevydává. Z tohoto důvodu doporučuje MŠMT rozhodnout o odpuštění úplaty na celý školní rok s upozorněním, že zákonný zástupce je povinen škole bezodkladně oznámit, pokud přestane přídavek pobírat, a zároveň do výroku rozhodnutí výslovně uvést, že nárok na osvobození od úplaty trvá po dobu, po kterou dítěti náleží přídavek na dítě.

Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb.) ani prováděcí právní předpisy však tuto situaci neřeší. Záleží tak na řediteli, zda se rozhodne úplatu odpustit na celý školní rok, nebo jen na tři měsíce a bude následně opakovaně každé tři měsíce řešit, zda nárok na osvobození od úplaty trvá, či nikoli. Zákonný zástupce dítěte/žáka může podat žádost o osvobození od úplaty v průběhu celého školního roku poté, co mu bude tato sociální dávka přiznána. Pokud zákonný zástupce již předem úplatu uhradil (při sjednání úhrady za období delší než 1 měsíc), bude mu úplata za příslušný měsíc na základě žádosti vrácena (viz Metodický materiál ke stanovení úplaty za vzdělávání v mateřských školách, školních družinách a školních klubech veřejných zřizovatelů[2]).

JUDr. Eva Janečková, právník na Úřadu městské části Praha 8, zaměřuje se na oblast ochrany osobních údajů, pracovní právo, poskytování sociálních služeb a svobodný přístup k informacím

KNIŽNÍ TIP

Didaktika mateřské školy

Zora Syslová, Radmila Burkovičová, Jana Kropáčková, Kateřina Šilhánová, Lucie Štěpánková

Publikace nabízí aplikaci vybraných témat obecné didaktiky v předškolním vzdělávání. Nesnaží se zahrnout čtenáře výčty teoretických definic, ale čtivou formou nabízí informace, jak efektivně vzdělávat s ohledem na specifika učení dětí předškolního věku. Za cíl si klade rozšířit profesní znalosti a kompetence učitelů mateřských škol a rozvinout jejich schopnost orientovat se v problematice cílů, obsahů a procesů učení. Zaměřuje se zejména na projektování vzdělávacích aktivit, jejich realizaci a reflexi. Teoretické poznatky jsou předkládány tak, aby byly použitelné pro praktické využití, a zpravidla jsou doplněny ilustrativními příklady z pedagogické praxe mateřských škol získanými prostřednictvím výzkumných šetření.

Objednávejte na **www.wolterskluwer.cz/obchod**

[2] https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2024/04/Metodika_uplata_2024_v_02-1.pdf

Konference Škola jako místo setkávání 2025. Už potřetí a s řadou poprvé

Třetí ročník úspěšné konference Škola jako místo setkávání, pořádané redakcí Řízení školy (Wolters Kluwer ČR), se uskuteční ve čtvrtek 9. října 2025. Stejně jako v předchozích letech nabídne prostor pro sdílení zkušeností, hledání inspirace a společné přemýšlení o tom, jak může vypadat kvalitní škola. Letos se setkáme v nových prostorách Kongresového centra hotelu Olšanka, a to z jednoduchého důvodu – konference se rozrůstá a do původních prostor se už nevešla.

Účastníky čeká pestrý program v **pěti paralelních sálech**, rozdělený do sedmi tematických sekcí. **Plénum** se bude věnovat legislativním změnám a novým nástrojům pro výuku i vedení škol. Poprvé v jeho rámci také proběhne vyhlášení vítězů nového ocenění **Ředitel/ředitelka budoucnosti**.

Sekce **Pedagogický lídr** se zaměří na systematickou podporu ředitelů škol. **Školní a kariérové poradenství** nabídne příklady dobré praxe i výzkumné poznatky z poradenské oblasti. V sekci **Předškolní vzdělávání** zazní aktuální témata rezonující mateřskými školami, zatímco sekce **Škola pro 21. století** přinese inspirace pro výuku zakotvenou v komunitě a současném světě.

Chybět nebude ani blok věnovaný **digitálnímu vzdělávání** a proměnám výuky v éře umělé inteligence, ani praktická sekce **pracovního práva ve školství**, která se zaměří na aktuální legislativní změny.

Konference je určena vedení škol, zřizovatelům, koncepčním týmům, poradcům i pedagogům všech typů škol. Zkrátka všem, kdo věří, že škola může být místem, kde se potkáváme, učíme se jeden od druhého – a rosteme společně.

Redakce Řízení školy

Pozvání na konferenci Škola jako místo setkávání 2025, sekce Předškolní vzdělávání

MARIE NAJMONOVÁ

Sekce předškolního vzdělávání na konferenci Škola jako místo setkávání přinese i letos inspirativní pohledy na aktuální systémové změny, stejně jako konkrétní podněty pro každodenní práci v mateřských školách. Nabídne prostor, kde se potkají nové myšlenky s praxí, kde bude možno sdílet zkušenosti a podněty pro další profesní růst.

Konference *Škola jako místo setkávání* se již tradičně zaměřuje na aktuální témata v oblasti vzdělávání a vytváří prostor pro sdílení inspirace napříč různými oblastmi školství. Sekce věnovaná předškolnímu vzdělávání letos přináší program, který reflektuje současné výzvy mateřských škol, nabízí praktické přístupy a otevírá možnosti, jak na ně reagovat.

Jedním z témat, která v posledních letech výrazně rezonují v oblasti preprimárního a primárního vzdělávání, jsou odklady povinné školní docházky. V úvodním příspěvku zazní informace o systémových opatřeních Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, která směřují ke snížení počtu odkladů a k lepší připravenosti základních škol na příchod dětí z mateřských škol. Tato opatření představí Jaromír Beran, zástupce vrchního ředitele sekce vzdělávání a mládeže.

Na tuto tematiku naváže příspěvek Zory Syslové k neméně aktuálnímu tématu, protože se zaměří na nejnovější změny v aktualizovaném Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Zvláštní důraz bude kladen na formy metodické podpory, které mohou školám usnadnit jeho implementaci do každodenní praxe.

Vzdělávání v mateřských školách se opírá také o schopnost vnímat individuální potřeby každého dítěte. Právě na tento aspekt navazuje příspěvek věnovaný diagnostickému portfoliu – nástroji, který může podpořit sledování vývoje dítěte, plánování individualizovaných aktivit i efektivní spolupráci s rodiči. Tomuto tématu se budou věnovat autoři připravované publikace nakladatelství Pasparta *Pedagogická diagnostika v mateřské škole* Martina Lietavcová a Lukáš Milichovský.

Důležitým tématem předškolního vzdělávání je i oblast bezpečí a emočního rozvoje dítěte. Projekt Bubnovačka, který přiblíží Tereza Tetourová a Aneta Kuželová z Centra LOCIKA, ukazuje, jak lze citlivé téma prevence násilí otevírat hravou, přirozenou formou a zároveň podporovat atmosféru důvěry a bezpečí ve školním prostředí.

Závěr programu bude patřit tématu rozvoje socioemočních dovedností. Monika Kubásková z organizace SOFA (Society for All) představí metodiku *Poznáváme sebe a druhé*, která se zaměřuje na budování empatie, sebeuvědomění a spolupráce mezi dětmi. Právě tento praktický příspěvek nabídne konkrétní aktivity, které lze snadno začlenit do praxe.

Přijďte tedy načerpat inspiraci, sdílet zkušenosti a společně hledat cesty, jak posilovat kvalitu vzdělávání v mateřských školách. Sekce předškolního vzdělávání na konferenci *Škola jako místo setkávání* nabízí nejen odborný vhled, ale zároveň prostor pro nové nápady a vzájemnou podporu. Těšíme se na setkání, které má smysl.

Mgr. Marie Najmonová, Ph.D., MBA, Jihočeská univerzita České Budějovice

Školní vzdělávací program v mateřské škole musí být živý dokument

HANA SPLAVCOVÁ

Než zaměříme pozornost k tvorbě školního vzdělávacího programu, představme si změny v kontextu úpravy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2025). Některé z nich nejsou viditelné na první pohled, protože se zásadně nezměnilo samotné pojetí předškolního vzdělávání. Pro mnoho mateřských škol v podstatě nepředstavuje úprava RVP PV (2025) žádnou velkou změnu. Pro jiné to změna nesporně bude, protože mají stále rezervy v přijímání principů, jako je osobnostní pojetí dítěte či individualizace, nebo v oblasti pedagogického diagnostikování, které se, i podle dat například České školní inspekce, také příliš nedaří.

Pokud se zaměříme na dokument samotný, výraznou změnou je rozšíření počtu klíčových kompetencí, z původních pěti na osm. Došlo ke sjednocení s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP ZV, 2025). Nově přibyly klíčové kompetence kulturní a digitální, upraveny byly i další. Nově jsou u každé klíčové kompetence definovány očekávané výsledky učení, které by měly přispět k lepší srozumitelnosti a přehlednější návaznosti se základním vzděláváním.

Explicitně se v RVP PV (2025) objevují základní gramotnosti – čtenářská a matematická. Ty zde nemají definovány samostatné očekávané výsledky učení, protože potenciál k jejich rozvoji se objevuje ve značném rozsahu v očekávaných výsledcích učení jednotlivých vzdělávacích oblastí. V RVP PV (2025) je zcela záměrně kladen důraz na využívání vhodných vzdělávacích strategií, které výrazně přispívají právě k rozvoji klíčových kompetencí a základních gramotností.

Ke změnám došlo i ve vzdělávacím obsahu. Byl zredukován počet vzdělávacích oblastí z původních pěti na čtyři, což neznamená, že by jedna oblast zmizela, ale v duchu strategie odstraňování duplicit došlo ke sloučení dvou vzdělávacích oblastí do jedné. U jednotlivých vzdělávacích oblastí už nejsou vymezeny dílčí cíle, které byly pro učitele často matoucí, bránily nastavování cílů s oporou o dění ve třídě. Normativnímu charakteru textu neodpovídaly ani části věnované vzdělávací nabídce (ta se v jiné podobě přesouvá do metodické podpory) a rizikům. Ta byla odstraněna pozitivním formulováním textu, tedy sdělení zůstalo zachováno, ale v jiné podobě. Rizika se explicitně objevují v metodických komentářích u očekávaných výsledků učení v klíčových kompetencích.

Dalšími výraznými novinkami jsou zavedení flexibilního uspořádání integrovaných bloků, které směřuje k odstranění ukotvování plánu v čase, a práce s diagnostickým portfoliem, které má podpořit pedagogické diagnostikování a následnou práci s jeho výsledky při plánování a reflexi vzdělávacího procesu i při komunikaci se zákonnými zástupci a jejich seznamování s pokroky dítěte za určité období. Posílení významu pedagogického diagnostikování, individualizace a spolupráce s rodinou vedly k odstranění kapitol zaměřených k některým skupinám dětí. Podpora všech dětí je postavena na jejich jedinečnosti, aktuálních potřebách, možnostech a zájmech.

Individualizace je mostem, který umožňuje plynulý přechod dítěte z mateřské do základní školy. Při práci na úpravách rámcových vzdělávacích programů se otevřel prostor pro diskusi a spolupráci pracovních skupin pro předškolní a prvostupňové vzdělávání. Tím se velmi zvýraznila potřebná návaznost. NPI ČR podporuje učitele obou stupňů v tom, aby spolupracovali a zmírňovali tlak na děti právě v části výkonnostní a kognitivní. Už v předškolním vzdělávání se totiž miska vah vzdělávání bohužel přehoupla spíše do části kognitivní, s důrazem na výkon dítěte. Základní vzdělávání na žáky obvykle klade vysoké výkonnostní požadavky již od počátku školní docházky, mnohdy jim předchází i nepřiměřené nároky na děti při zápisu k povinné školní docházce. To se má s oporou o nové kurikulum změnit a pozornost se má vrátit zpátky směrem k socioemočnímu rozvoji dětí. Protože ve chvíli, kdy se dítě cítí bezpečně, kdy se cítí přijímáno a spokojené, se samovolně vytváří prostor pro jeho kognitivní růst. Pokud je dítě ve stresu, nic nového se nenaučí, a to se může učitel snažit sebevíc. Tento přístup byl součástí stávajícího kurikula, ale školská praxe k němu ne vždy směřovala. Zejména po roce 2016, kdy bylo zavedeno povinné předškolní vzdělávání.

Plynulý přechod dítěte z mateřské do základní školy je podpořen v RVP PV (2025) kapitolou zaměřenou právě na návaznost předškolního a prvostupňového vzdělávání, kde je

v několika bodech popsáno, co učitel na základní škole může očekávat od dítěte, které do základní školy vstupuje. V RVP ZV je nově definována povinnost popsat adaptační období v 1. ročníku základní školy, v charakteristice prvostupňového vzdělávání je propsáno osobnostněrozvojové pojetí. To vše, včetně dalších provazeb ve vzdělávacím obsahu, směřuje k posunu v paradigmatu od dítěte připraveného na školu ke škole (učiteli) připravené (připravenému) na každé dítě v souladu s vývojovou psychologií, vnímáním každého dítěte jako jedinečné osobnosti a umožněním opravdu plynulého přechodu dítěte z mateřské do základní školy. Téma ještě nabude na významu omezením odkladů povinné školní docházky. Stejně jako v jiných oblastech i zde platí, že dobře napsaný dokument ani metodická podpora nestačí. Ke změně je třeba nasazení ředitelů a učitelů škol, jejich erudice, zájem a chuť přispívat k rozvoji dětí a zvyšování kvality vzdělávání.

Jak tedy přistupovat k tvorbě ŠVP?

V ideálním světě by to měla být společná práce celého pedagogického sboru. Tedy nejen ředitelé, ale i učitelé a asistenti pedagoga se seznámí s RVP PV a na společných setkáních si pak vyjasní společný pohled na obsah a cíle vzdělávání. Tím vytvoří sdílenou vizi dané školy, která by se měla propsat i do jejich ŠVP. ŠVP musí být živým dokumentem, společným dílem, které nenapíše sám jeden člověk.

Zásadní je najít shodu a dobře popsat ty části ŠVP, které napomáhají kvalitě vzdělávacího procesu. Jsou to zejména:

- **Vize a cíle**, které zohledňují podmínky konkrétní mateřské školy. Přispívají ke zvýšení a udržení kvality předškolního vzdělávání.
- **Vzdělávací strategie**, které jsou důležitým předpokladem pro rozvoj klíčových kompetencí a základních gramotností. Podmínky, vzdělávací nabídka, příležitosti, které jsou dětem dopřávány – to všechno ovlivňuje kvalitu vzdělávacího procesu a učení dětí. V ŠVP jsou vzdělávací strategie propojeny s očekávanými výsledky učení klíčových kompetencí a oběma základními gramotnostmi.
- **Pedagogické diagnostikování**, tedy jakým způsobem učitelé odkrývají silné stránky dítěte, na kterých mohou stavět a díky nimž mohou podporovat dítě v oblastech, kde se mu tolik nedaří – jak využívají výsledky pedagogického diagnostikování pro plánování a reflexi vzdělávacího procesu, ke komunikaci s kolegy i s rodinou dítěte.
- **Individualizace**, tedy jakým způsobem jsou zohledňovány aktuální potřeby, možnosti a zájmy všech dětí. K tomu potřebují učitelé dítě dobře znát, proto je nutné provádět cílené průběžné pedagogické diagnostikování.
- **Vzdělávací obsah**, který je stručně popsán ve flexibilně uspořádaných integrovaných blocích, případně dalších programech a projektech. V popisu nechybí smysl a účel, výčet odpovídajících očekávaných výsledků učení ze vzdělávacích oblastí. Je zcela přirozené, že se některé očekávané výsledky učení budou v různých integrovaných blocích opakovat. Nesmí se stát, že některý není přiřazen vůbec.
- **Třídní plánování**, zahrnující možnosti práce se vzdělávacím obsahem ve třídě a způsoby jeho zpracování pro potřeby evaluace i hospitační činnost.
- **Evaluace**, která je pro kvalitu předškolního vzdělávání nezbytná. V ŠVP se popisují její cíle, kritéria, metody a nástroje, termíny a frekvence. Přiřazuje se odpovědnost za konkrétní části.

Při zachování těchto principů tvoří ŠVP ucelený koncept, ve kterém se orientují všichni zúčastnění.

Plánování ve třídě je flexibilní. Platí pro něj několik důležitých zásad:

- Vytváří se postupně v průběhu roku.
- Učitelé vycházejí z potřeb dětí a aktuální situace, proto si vybírají integrované bloky, části bloku nebo části různých integrovaných bloků, které v danou chvíli potřebují.
- Učitelé se k nim mohou v průběhu roku vracet.
- Učitelé mohou zařazovat i témata, která nejsou v ŠVP ukotvena.
- Učitelé nemusejí vše, co naplánovali, realizovat.
- Učitelé přizpůsobují dobu trvání dětem a jejich potřebám – plán tedy mohou postupně rozšiřovat nebo naopak realizaci oproti plánu zkrátit.
- Učitelé do třídní knihy zapisují skutečnost.

NPI ČR nabízí mateřským školám při zavádění nového kurikula podporu.

- Od konce loňského roku připravujeme řadu pravidelných webinářů k jednotlivým tématům spojeným s úpravou RVP PV. Na začátku tohoto roku se přidala i témata spojená s podporou RVP ZV v prvostupňovém vzdělávání. Webináře budou realizovány minimálně do konce roku 2025. Všechny realizované webináře je možné zpětně zhlédnout.
- V průběhu jarních měsíců proběhly ve všech krajích České republiky konference, které umožnily širokému spektru zájemců získat potřebné informace.
- Další výraznou podporou nejen pro mateřské školy je možnost prostudovat si nový RVP PV i RVP ZV v elektronickém prostředí, a to nejen jako „čistý" text kurikula, ale také připojené komentáře, které jsou pro uživatele návodné. Připravuje se i další metodická podpora, která bude na stejném místě průběžně doplňována.
- Aktuálně jsou dokončeny práce na *Manuálu k tvorbě školního vzdělávacího programu podle RVP PV* a *Manuálu k třídnímu plánování podle ŠVP mateřské školy*. Vychází vstříc nejen poptávce po „papírovém" manuálu v podobě PDF dokumentu, ale představuje náplň obou dokumentů také v interaktivním elektronickém prostředí.
- Mateřské školy pracují tradičně v integrovaných blocích, takže není potřeba vytvářet pro ně modely různých přístupů. Proto nejsou k RVP PV vytvářeny modelové ŠVP.

Od letošního podzimu, kdy některé mateřské školy začnou dobrovolně pracovat podle nového kurikula, začne NPI ČR vyhledávat příklady inspirativní praxe, které budou v průběhu roku 2026 dále zpracovávány do podoby metodické podpory.

Harmonogram zavádění RVP PV:

- Od **září 2025** mohou mateřské školy pracovat podle nového RVP PV **dobrovolně**.
- Od **září 2026** bude vzdělávání v mateřských školách podle nového RVP PV **povinné**.

Užitečné odkazy a QR kódy:

- Kurikulární dokumenty – **www.prohlednout.rvp.cz**
- QR kód – projekty
- QR kód – webináře

Manuály – **https://revize.rvp.cz/pv**

PhDr. Hana Splavcová, Ph.D., NPI ČR, vedoucí oddělení předškolního a prvostupňového vzdělávání

Kvalita vzduchu ve školkách a monitoring CO2

Zajistěte vašim dětem a učitelům zdravé prostředí, ve kterém se budou cítit dobře.

"Ve škole jsme nainstalovali systém řízení vytápění, propojený s původní kotelnou. Monitoring kvality vzduchu jsme pak snadno rozšířili o měření CO2 ve třídách – vše za plného provozu školy. Jako pedagog a konstruktér oceňuji rychlou realizaci, přehlednost a intuitivní řízení tepelné pohody i kvality vzduchu pro naše žáky."

Ing. Václav Nádvorník,
zástupce ředitele
ZŠ Londýnská, Praha 2

ADVANCED MONITORING SERVICES

Malí cestovatelé, velké zážitky: Jak mateřské školy mění výuku díky programu Erasmus+

LUCIE KALIVODOVÁ

Erasmus+ už dávno není jen pro vysokoškoláky. Do programu se s úspěchem zapojují také mateřské školy – a to včetně skupinových mobilit malých dětí. Jak takový výjezd probíhá? Co všechno přináší dětem i pedagogům? A proč se nebát udělat první krok? O své zkušenosti se s námi podělily hned dvě ředitelky – Anna Polehlová Jourová z třebíčské Kindergarten At The Castle – Mateřské školy Na Hradě a Martina Janečková z MŠ Brno, Černopolní 3a.

Začalo to inspirací – a odvahou

Každá ze školek si k myšlence vycestovat s dětmi našla svou vlastní cestu. Spojuje je však odvaha otevřít se novým obzorům.

„Myšlenka na výjezd dětí do zahraničí vzešla z naší dlouhodobé snahy rozvíjet jejich otevřenost a vnímání kulturní rozmanitosti už od raného věku. Přímý kontakt s vrstevníky z jiné země považujeme za silný impulz pro přirozené učení, spolupráci a růst. Inspirací nám byly předchozí mobility pedagogů v rámci programu Erasmus+, které nás motivovaly nabídnout podobnou zkušenost i našim dětem. Když jsme s touto myšlenkou oslovili rodiče, setkala se s nadšením a velkým zájmem," vysvětluje **Anna Polehlová Jourová**, jejíž školka navštívila partnerskou školu ve Španělsku.

Pro **Martinu Janečkovou** z MŠ Černopolní byla klíčová inspirace jinými školkami a fakt, že do výjezdu šly společně tři brněnské MŠ jako tým. „Navštívili jsme mateřskou školu v Bratislavě a i díky této zkušenosti jsme si řekli: Ano, tohle chceme zažít i s našimi dětmi."

MŠ Brno, Černopolní 3a, Bratislava. Foto: archiv MŠ

V hlavní roli děti

Obě školky postavily program mobility tak, aby se děti co nejvíce zapojily. Ve španělském prostředí si děti z MŠ Na Hradě vyzkoušely běžný den v tamní školce – hry, tvoření, pohyb, zpěv i společné miniprojekty. Ve slovenské školce se děti z Brna ponořily do zážitkového učení na téma „Cesta kolem světa", hrály si v čítárně, tvořily keramiku nebo se učily dopravní pravidla na školním hřišti.

MŠ Brno, Černopolní 3a, Bratislava. Foto: archiv MŠ

Děti se nejen seznámily s jiným jazykem a prostředím, ale také si přirozeně osvojovaly nové způsoby spolupráce a komunikace. „Zažily, že angličtina opravdu funguje jako most – a samy se přes něj chtěly dostat," dodává Anna Polehlová Jourová.

Pedagogové: sdílení, inspirace, růst

Součástí obou výjezdů byl také job shadowing – tedy stínování na pracovišti v zahraniční školce. Pedagogové sdíleli

zkušenosti, diskutovali o přístupu k dětem i spolupráci s rodiči a přivezli si konkrétní nápady: od využití čítárny přes fitness prvky až po nové způsoby projektového učení.

„Pro náš tým to byla cenná příležitost k reflexi vlastní praxe a inspirace z jiného kulturního kontextu. Obohatili jsme se profesně i lidsky," říká Anna Polehlová Jourová.

Nebát se a jít do toho

Samozřejmě – mobilita s malými dětmi není bez výzev. „Největší výzvou byla organizace a logistika – příprava, administrativa, komunikace s rodiči. Pomohla nám důkladná příprava – s dětmi jsme během týdnů nacvičovali situace, které by je mohly potkat, hráli jsme scénky z letiště apod. Klíčová byla i otevřená a partnerská komunikace s rodiči. Velkou oporu jsme měli v dobře fungujícím vztahu s partnerskou školou," přiznává Anna Polehlová Jourová.

Naopak tým z Brna uvádí, že se s většími překážkami nesetkali. Klíčová pro úspěšné uskutečnění těchto akcí byla ale samozřejmě chuť hledat cesty, jak to udělat.

MŠ Brno, Černopolní 3a, Bratislava. Foto: Archiv MŠ

Erasmus+ jako cesta k větší otevřenosti

Obě ředitelky se shodují: **program Erasmus+** má smysl i pro mateřské školy. „Dětem otevírá svět, ve kterém je přirozené spolupracovat napříč kulturami. Pedagogům dává prostor pro růst," říká Polehlová Jourová.

„Je to cesta, jak posilovat internacionalizaci už v předškolním věku. A je to přínos nejen pro děti a učitele, ale i pro region a celou společnost," doplňuje Janečková.

Výjezd MŠ Kindergarten At The Castle (Mateřské školy Na Hradě) do Španělska. Foto: Archiv MŠ

Do výjezdů v rámci programu Erasmus+ se mohou zapojit všechny mateřské školy zapsané v rejstříku MŠMT. Skupinové mobility dětí nabízejí první zkušenost se zahraničím a pomáhají jim přirozeně vnímat kulturní rozmanitost.

Hlavní roli ale mohou hrát i pedagogové – právě pro ně je Erasmus+ skvělou příležitostí, jak profesně i osobně růst. Jazykové kurzy pomáhají překonávat komunikační bariéry, metodické semináře přinášejí nové nápady do výuky, od podpory inkluze až po ekologickou výchovu.

Výjezd MŠ Kindergarten At The Castle (Mateřské školy Na Hradě) do Španělska. Foto: Archiv MŠ

Velký přínos má již výše zmíněný job shadowing. Zkušenosti, které si pedagogové z těchto mobilit přivezou, se pak přirozeně promítají do života celé školky. U dětí posilují skupinové výjezdy sociální a komunikační dovednosti prostřednictvím her a aktivit v mezinárodním prostředí. Mobilita také podporuje otevřenost školy vůči světu a přispívá k celkovému zlepšení kvality předškolního vzdělávání.

Výjezd MŠ Kindergarten At The Castle (Mateřské školy Na Hradě) do Španělska. Foto: Archiv MŠ

A co vy? Troufnete si taky?

Mateřské školy mají v rámci programu Erasmus+ otevřené dveře. A jak ukazují zkušenosti škol z Brna i z Třebíče, mobilita s dětmi i pedagogy je nejen možná, ale hlavně obohacující. Stačí udělat první krok – a svět se může otevřít i vašim dětem.

Chcete vědět víc? Inspirujte se na webu Domu zahraniční spolupráce – národní agentury pro mezinárodní vzdělávání a výzkum.

Lucie Kalivodová, Dům zahraniční spolupráce, oddělení komunikace

Víte, že...

Vaše předplatné není jen tištěný časopis?

Zaregistrujte se na **www.rizeniskoly.cz/registrace** a získejte přístup ke svým časopisům v online podobě a mnohem více!

Jakmile registraci dokončíte kliknutím na link v doručeném e-mailu, **napište nám na redakcers@rizeniskoly.cz a uveďte IČ školy, přístup k online obsahu** vám obratem aktivujeme.

www.rizeniskoly.cz/registrace

Wolters Kluwer

www.rizeniskoly.cz

Kvalitní (ve) vedení mateřské školy – váš partner na cestě k efektivnímu řízení

ZORA SYSLOVÁ

Řízení mateřské školy je dnes komplexní úkol, který dalece přesahuje hranice pedagogiky. Ředitel či ředitelka musí být nejen odborným garantem vzdělávání, ale také lídrem týmu, správcem organizace, garantem kvality a inspirátorem změn. V této náročné roli vám může být oporou nová publikace z produkce Wolters Kluwer: Kvalitní (ve) vedení mateřské školy.

Metodická příručka, kterou držíte v ruce, volně navazuje na knihu **Jak úspěšně řídit mateřskou školu** (Syslová et al., 2012, 2013, 2015). Současná verze, publikace *Kvalitní (ve) vedení mateřské školy*, stále vychází ze všech manažerských funkcí (plánování, vedení lidí, personalistika, organizování a kontrola), ale opouští rozsáhlý výklad zákonných dokumentů týkajících se právních a ekonomických otázek. Vzhledem k častým legislativním úpravám ponecháváme na vydavatelství, aby své čtenáře informovalo o nejaktuálnějších zákonných změnách jinými cestami.

Za příručkou stojí čtveřice autorek: doc. PhDr. Zora Syslová, Ph.D., Mgr. Sandra Bejdáková, PhDr. Irena Borkovcová, MBA, a PaedDr. Hana Sedláčková. Jde o autorský tým tvořený odbornicemi s dlouholetou zkušeností z řízení MŠ, inspekční činnosti, výzkumné i akademické práce. Jejich cílem bylo vytvořit praktickou, přehlednou a moderní oporu pro každodenní práci ředitelů a ředitelek mateřských škol.

Kniha je systematicky rozčleněna do sedmi tematických celků, které reflektují všechny klíčové oblasti řízení školy:

- **Ředitel jako lídr** otevírá celou knihu a zdůrazňuje význam leadershipu, schopnosti vést tým s respektem, jasnou vizí a důvěrou ve schopnosti pedagogů. Upozorňuje na rozdíl mezi manažerem a lídrem a nabízí cenné tipy, jak v sobě obě role vyvážit.
- **Mateřská škola jako instituce** je kapitola, která zasazuje mateřskou školu do širšího právního, vzdělávacího a společenského kontextu. Přibližuje také aktuální změny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (NPI, 2025) a trendy v mezinárodním pohledu.
- Kapitola **Plánování** se věnuje tvorbě vize školy, školního vzdělávacího programu i plánování na úrovni tříd. Zdůrazňuje provázanost plánování na všech úrovních jako základní předpoklad pro kvalitní vzdělávací proces.
- **Organizování** přináší praktické rady k nastavení organizační struktury školy, tvorbě vnitřní dokumentace a efektivní spolupráci se zřizovatelem i rodinami. Samostatná část je věnována také public relations a budování pozitivního obrazu školy navenek.
- **Vedení lidí** je stěžejní část knihy, zaměřená na komunikaci, motivaci pedagogického týmu, profesní rozvoj a uvádění začínajících učitelů. Autorky předkládají konkrétní postupy, jak podporovat sdílení zkušeností i týmovou spolupráci.
- **Personální a mzdová politika** se věnuje výběru vhodných zaměstnanců a efektivnímu využití nenárokových složek platu jako nástrojů motivace.
- Poslední kapitola, **Kontrola a hodnocení**, shrnuje postupy autoevaluace školy, hospitační činnost, spolupráci s Českou školní inspekcí a popisuje proces pedagogické-

ho diagnostikování a jeho využití pro podporu dalšího rozvoje dětí.

Každá kapitola je doplněna konkrétními příklady z praxe a metodickými návody, což z knihy činí praktický nástroj připravený k okamžitému použití.

Jedním z velkých přínosů publikace je posun v nahlížení na roli ředitele. Moderní vedení školy už dávno nespočívá jen ve správném plnění povinností. Ředitel by měl být inspirátorem, podporovatelem změn a lídrem, který dokáže motivovat a stmelovat pedagogický tým. Kniha nabízí jasné návody, jak tyto schopnosti vědomě rozvíjet a jak v každodenní praxi kombinovat řízení a leadership.

Nechybí ani reflexe různých stylů řízení a doporučení, jak přizpůsobit přístup konkrétní situaci, týmu či jednotlivcům, tedy jak efektivně využívat tzv. situační vedení.

Kvalitní (ve) vedení mateřské školy nezůstává jen u obecné teorie. Každá kapitola je postavena tak, aby nabídla konkrétní postupy, jak jednotlivé oblasti řízení uchopit a rozvíjet. Čtenář se tak například dozví:

- jak nastavit komunikaci a zpětnou vazbu v pedagogickém týmu,
- jak připravit kvalitní školní vzdělávací program v souladu s novými požadavky,
- jak využít autoevaluační nástroje ke zlepšování kvality vzdělávání,
- jak metodicky podpořit začínající pedagogy při jejich adaptaci na školní prostředí,
- jak vést hospitace a pohospitační rozhovory zaměřené na profesní růst.

Kniha zároveň nabízí inspiraci, jak se stát školou otevřenou rodičům, obci a veřejnosti, což je dnes pro úspěch mateřské školy stále důležitější.

Proč by tato kniha neměla chybět ve vaší knihovně?

V každodenním kolotoči povinností je snadné ztratit ze zřetele širší souvislosti a strategické směřování školy. **Kniha *Kvalitní (ve) vedení mateřské školy* vám pomůže nejen zvládat běžný provoz, ale také systematicky budovat školu jako moderní, inspirativní a podporující vzdělávací instituci.**

Publikace je určena:

- začínajícím ředitelům, kteří hledají pevnou oporu v prvních letech své práce,
- zkušeným lídrům, kteří chtějí svou školu dále rozvíjet,
- zástupcům ředitelů, pedagogům a všem, kdo se chtějí zapojit do vedení školy,
- školám, které se připravují na inspekční hodnocení nebo plánují zavádět změny v souladu s novým Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Neváhejte využít tuto cennou příručku – investice do kvalitního řízení je investicí do budoucnosti vzdělávání našich nejmenších.

doc. PhDr. Zora Syslová, Ph.D., PdF MU Brno

www.rizeniskoly.cz

Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství

Galerie jako inspirace

VERONIKA VÝPRACHTICKÁ

Návštěva galerie může být pro děti předškolního věku objevem nového místa plného příběhů a postav v obrazech, sochách či dalších uměleckých dílech. Děti předškolního věku a mladšího školního věku přicházejí většinou bez předsudků, nemají zatím dostatek informací, často neumějí pořádně číst, jsou odkázány na lektora – průvodce, který jim ukáže, co všechno se dá v galerii zažít skrz výtvarné umění a že je to místo, kam má smysl se vracet. A my průvodci je zveme do svého světa a nabízíme pohled svýma očima, jak vidíme umělecká díla a galerii.

Vidíme galerii jako místo plné inspirace a námětů pro tvorbu s dětmi už v mateřské školce. Místo, kde mohou svobodně tvořit v bezpečném prostředí, místo, ve kterém můžeme společně zabrousit do dob dávno minulých i současných. Místo, kde je vzdělávání hrou.

Věříme, že přímá inspirace uměleckou tvorbou obohacuje dětské vyjadřování – nejen po výtvarné stránce, ale rozšiřuje slovní zásobu a pomáhá při formulování emocí a pocitů.

S těmito přístupy seznamujeme pedagogy v rámci semináře a necháváme je se na chvíli stát účastníky, dětmi, aby si mohli zažít vše na vlastní kůži. V každém běhu semináře, který probíhá od roku 2018, zpracováváme témata krátkodobých výstav, využíváme stálé expozice (Veletržní palác, Anežský klášter, Salmovský palác) a představujeme výběr z programů nabízených na objednávku pro MŠ a ZŠ.

V semináři nabízíme pohled na přístup k tvoření s dětmi na základě inspirace uměleckými díly tak, jak jej uplatňujeme v NGP. Nejde o předávání jasného návodu či šablony na konkrétní tvořivou činnost s dětmi, ale o probouzení odvahy nechat se uměním ovlivnit i ve vlastní pedagogické praxi. Nenabízíme kopírování uměleckých děl, ale i s těmi nejmenšími se snažíme nahlédnout do tvořivého myšlení umělců. Naším cílem je skrz výtvarný i nevýtvarný materiál zprostředkovat prožitek podobný tvorbě umělce a rozvíjet tak přirozenou tvořivost dětí, v níž je prostor pro svobodné vyjádření bez předem očekávaného výsledku. Jednou z výrazných a osvědčených metod v programech pro děti předškolního a mladšího školního věku jsou metody dramatické výchovy. Dramatická výchova oživuje obrazy i sochy v našich představách a umožňuje zapojení nejen mysli, ale i celého těla a všech smyslů. Kontakt s uměleckým dílem může být pro děti a často i pro dospělého nesrozumitelný, ale dramatická výchova dokáže skrze hru propojit to, co dítě zná, s tím, co vidí na obraze. Prožitek příběhu nebo postavy mu může přiblížit situaci na obraze či způsob umělcova přemýšlení.

V neposlední řadě metody dramatické výchovy zvyšují citlivost smyslů dítěte – sluch, zrak či hmat, zcitlivují vnímání vůči umění v oné neuchopitelné rovině emocí. A toto zcitlivění pomáhá pak i v jiných oblastech, například v oblastech mezilidských vztahů nebo komunikace. Vše, co dítě prožije na vlastní kůži s emocí, se zapíše do jeho paměti a v pozdějším věku se pak na tento zážitek mohou snáze nabalovat vědomosti a znalosti, protože už je v mozku uložena pozitivní emoce prožitku prvního setkání s uměleckým dílem.

Dalšími inspiračními zdroji pro seminář byly dvě krátkodobé výstavy – *Mlčící jaro: Umění a příroda 1930–1970* a *Ozvěny Benátského bienále – Eva Koťátková: Srdce žirafy je v zajetí o dvanáct kilo lehčí*. Obě se dotýkají témat vztahů člověka a přírodního světa, obě mají ambice aktivovat postoj k světu kolem nás v jakémkoliv věku.

Výstava *Mlčící jaro* přináší různé pohledy na vztah umělců a přírody a může nás inspirovat k hledání tvarů v přírodním světě, k využívání přírodnin nebo jen k pobytu v přírodě. Zcitlivění vůči přírodnímu světu bylo i jedním z výchozích bodů pro vzdělávací program „Hledání tvaru" k této výstavě, který si pedagogové mohli zažít.

Výstava *Srdce žirafy je v zajetí o dvanáct kilo lehčí* naopak obrací pozornost ke zvířatům. Tito tvorové obývají tuto planetu s námi, lidé si však nárokují moc ovlivňovat jejich život, dávat či brát jim svobodu. I tato náročnější témata se dají s malými dětmi otevírat, jak ukázala Eva Koťátková v rámci workshopu, který s účastnicemi semináře vedla.

Umění nám umožňuje nahlédnout svět pohledem druhého a to nás může obohatit nejen po stránce umělecké, ale i osobnostní. Pomáhá rozvíjet empatii, zcitlivět vůči druhým nebo přírodě. Umělci si kladou otázky, hledají souvislosti, vyzdvihují střípky všedního života. O totéž se snažíme i my jako pedagogové. Ukázat svět v jeho kráse a křehkosti, vyvolat touhu v něm tvořit své místo.

Mgr. MgA. Veronika Výprachtická,
edukátorka Národní galerie Praha

www.rizeniskoly.cz

Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství

V předškolním vzdělávání tlačíme na výkon, ale zapomínáme na socioemoční rozvoj dětí…

Přinášíme rozhovor s Evou Koželuhovou, která je autorkou metodiky socioemočního učení pro mateřské školy, která vyšla pod názvem Poznáváme sebe a druhé. Ta je zaměřena na rozvoj sebepoznání, empatie, spolupráce i schopnosti zvládat náročné situace u dětí předškolního věku. Je rozdělena do sedmi tematických okruhů a je provázána s výsledky učení vztahujícími se k novému Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Od září 2025 bude probíhat pilotní ověřování metodiky ve vybraných mateřských školách.

Jak jste se k tématu socioemočního učení u dětí předškolního věku dostala a proč ho považujete za důležité?

Souvisí to s mou pedagogickou praxí, protože jsem pracovala přes 20 let jako učitelka v mateřské škole. Díky tomu jsem vypozorovala, že základem pro to, aby se děti dobře učily a aby se s nimi dobře spolupracovalo, je, že nám všem ve třídě musí být dobře. Zdůrazňuji slovo *nám*, protože se to samozřejmě netýká jenom dětí, ale i dospělých.

Už při bakalářském studiu jsem se zaměřovala na klima ve třídě a na faktory, které jej ovlivňují: jak může učitel pracovat na tom, aby v třídním kolektivu bylo pozitivní klima, děti měly dobré vztahy mezi sebou a byl dobře zvládnutý management třídy. Existují postupy, které tomu napomáhají, a postupy, které nenapomáhají.

Dnes se díky působení na vysoké škole dostávám do mnoha mateřských škol a vidím, že to, o čem jsem si myslela, že je to běžným standardem, jím není. Po zavedení povinného předškolního vzdělávání v posledním roce před nástupem dítěte do školy nám bohužel do mateřské školy prosakují školní způsoby práce a je vidět velký tlak na výkon. Jsem proto ráda, že v revidované verzi Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání máme cíl socioemočního rozvoje na prvním místě ve výčtu toho, k čemu má předškolní vzdělávání směřovat.

Jak se v mateřských školách předčasná scholarizace projevuje?

Jde o to, že na děti hodně spěcháme z hlediska výkonu a rozvoje kognice. Často se k tomu používají i nepříliš vhodné cesty, jako sezení u stolů a vyplňování pracovních listů. Spadá do toho i praxe, kdy se dětem každý rok záměrně mění učitelky. Malé dítě potřebuje navázat bezpečné vztahy a získat důvěru k dalšímu dospělému člověku. Když se mu každý rok mění učitelka, musí se neustále přizpůsobovat. Slýchám argumenty, že to je proto, aby se připravilo na školu. To je ale velmi necitlivé vůči dětským potřebám.

Jakou roli hraje socioemoční učení v předškolním vzdělávání? O předškolním období se často uvažuje jako o období, kdy se vše děje tak nějak samo, děti se přece ještě neučí. Z toho také vyplývá, jak se na předškolní vzdělávání nahlíží a jak je podfinancováno.

To je komplexní problematika, protože do toho vstupuje několik faktorů. Ve společnosti se čím dál víc rozevírají nůžky mezi rodiči, kteří se dětem příliš nevěnují či nevědí jak, a rodiči, kteří jsou naopak vysoce informovaní. Ti mají jasno, jak by měly věci být, mají konkrétní požadavky a představu. Do toho vstupuje skutečnost, že jsme jednou z posledních zemí v Evropě, kde stačí pro učitele v předškolním vzdělávání středoškolské vzdělání. Což je problém, protože profese je náročná například z hlediska kompetencí v oblasti pedagogické diagnostiky, schopnosti vnímat dílčí potřeby jednotlivých dětí a vzdělávací nabídku opravdu individualizovat.

Myslím, že je hodně důležité, abychom investovali do vzdělávání učitelek a učitelů předškolního vzdělávání. Mateřská škola by měla být schopná rodičům vysvětlit, proč některé věci v tomto období neděláme, a naopak i to, co je pro rozvoj dětí důležité. Děti by měly vyrůstat s vědomím, že mají otevřenou budoucnost, že mohou něco dokázat a že se mohou opřít o své silné stránky. My jsme tu od toho, abychom vytvořili příznivější prostředí pro učení a jejich rozvoj.

V jakém věku by se se socioemočním učením mělo začínat?

Socioemoční rozvoj startuje již v prenatálním vývoji. Dítě slyší, když s ním maminka komunikuje, zpívá mu, cítí, že se dotýká bříška. To už jsou první impulzy, které dítěti dávají najevo, jestli je chtěné a vítané. Pracovat na socioemočním rozvoji je třeba vždy, ať je dítě jakkoli staré. Mělo by se proto hledět i na osobnost a rozvoj samotných učitelů. V rámci pedagogické přípravy na fakultách se s tímto hodně pracuje.

Jedním z důležitých vývojových úkolů v předškolním věku je navázat vztah důvěry ke světu, dojít ke zjištění, že svět je bezpečné místo, že se tady nemusím bát, mohu se otevřít a být sám sebou. To získá dítě tím, že okolí reaguje na jeho potřeby, je přijímáno a je mu věnována pozornost. Sebepojetí dítěte se rozvíjí podle toho, jak já k němu přistupuji, jestli si udělám čas mu naslouchat a jestli beru vážně jeho problémy a starosti.

Učitelky se ale někdy bojí, že by je pozornost vůči dětem mohla zpomalovat v naplňování jejich plánů. V některých mateřských školách mají například pravidlo, že dítě si nesmí nosit svoji hračku, protože je problematické, že ji ztrácí, hledá a potom pláče. Ale přece to, že ji ztratí anebo ji pak musí hledat, jsou příležitosti, které se mohou využít k učení nejenom jeho, ale i ostatních: Co uděláme, jak nastavíme pravidla a jak to můžeme využít k rozvoji vlastní zodpovědnosti? Místo toho nošení hraček zakážeme, aby byl klid, a tím dítě připravíme o příležitost se učit.

Vedle mateřské školy se na socioemočním rozvoji hodně podílí i rodina.

Potřebujeme rozlišit, jestli dítě přichází z rodiny, kde má podporu, nebo naopak z rodiny, kde vzorce chování nejsou zdravé. Může třeba mít pocit, že si musí všechno vybojovat. Mateřská škola může a má rodinnou výchovu doplnit. Je ale třeba, abychom dokázali rozpoznat silné stránky u dítěte a podpořili ho. Chce to čas a trpělivost. Dítě potřebuje mít opakovanou zkušenost s tím, že je přijímané, že je mu naslouchán a že je platným členem týmu. V tomto ohledu hodně pomáhá využívání kooperativní činnosti.

Někdy i rodiče podceňují, co vše už děti dovedou. Jednou jsme například pozvali maminky do školky, byla to třída tříletých dětí, takže ještě nechodily do mateřské školy ani rok, a děti je tam obsluhovaly vlastnoručně vyrobenou svačinou, ze džbánku nalévaly pití a pro maminky to byl šok. Ony měly pocit, že mají doma ještě batolátko, které posadí na židli a obsluhují ho, a najednou viděly, že to jde jinak.

V metodice k socioemočnímu učení uvádíte příklad šikany v předškolním vzdělávání. To není úplně obvyklé, mluvit o šikaně u předškolních dětí.

Většinová populace si pod slovem šikana představí až extrémní fáze, kdy dochází k fyzickým atakům. Šikana má ale různé fáze. Jako učitelé potřebujeme být citliví a vnímat počátky, protože tam se dá ještě velmi dobře zasáhnout.

Úplně první fáze se nazývá ostrakizace a zjednodušeně může jít jen o posměšky, které se snadno zaměňují s dětským škádlením. Jsou to takové drobnosti, které už ale narušují školní klima, a pokud se nezarazí a nepracuje se s nimi, mohou se rozvíjet dál. O tom, že se to mezi nejmenšími dětmi děje, víme i z dat České školní inspekce. Když ale jedna moje studentka dělala v rámci bakalářské práce šetření na toto téma, tak jí 300 učitelek a učitelů odpovědělo, že se s podobnými projevy nikdy osobně nesetkali, a to prostě není možné. Pravděpodobnější je, že si toho spíše nevšímají. Když ale problémy neřešíme, vzniká takové jedovaté podhoubí. Může se třeba stát, že se dvě holčičky spojí proti třetí a začnou podmiňovat nějakými úkoly, které musí splnit, jestli si s nimi může hrát. Tohle nám postupně narušuje celý kolektiv. Musíme si takových věcí všímat a společně s dětmi je řešit a diskutovat o nich.

Na druhou stranu ale není možné tvrdit, že se tu všichni máme rádi a všichni jsme kamarádi. Pro děti je to v kontrastu s jejich prožíváním. Ne každý je jim sympatický a ne s každým si chtějí hrát a kamarádit se. Děti by měly vědět, že to je v pořádku, ale mluvíme spolu nezraňujícím způsobem. Pracujeme na tom, jak to uděláme, aby nám tady spolu bylo hezky. Děti samy jsou schopné se poměrně velmi brzy domlouvat na pravidlech a přijmout je. A to jim dává na vědomí, že jsou pro nás důležité.

Eva Koželuhová

Eva Koželuhová působila přes dvacet let jako učitelka v mateřské škole. Poslední roky se podílí na přípravě budoucích učitelek a učitelů předškolního vzdělávání. Jejím domovským pracovištěm je katedra primární a preprimární pedagogiky na Západočeské univerzitě v Plzni. Spolupracuje s Národním pedagogickým institutem v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Je mimo jiné autorkou knížky *Čtenářské strategie u předškolních dětí a nečtenářů*. Spolu se svým manželem Ondřejem stojí za instagramovým účtem ucitelem_ve_skolce.

Metodika socioemočního učení Poznáváme sebe a druhé vznikla za finanční podpory Fondů EHP 2014–2021+.

Rozhovor vedla Kateřina Lánská, *SOFA.*

Hry a činnosti s pohádkou O perníkové chaloupce

MIROSLAVA STRAKATÁ

Následující vzdělávací blok, zaměřený na oblast předčtenářské gramotnosti, seznámí děti prostřednictvím interaktivních činností s klasickou českou pohádkou O perníkové chaloupce. Děti si v rámci zajímavých edukativních činností rozvíjí fantazii, představivost, zdokonalují si řečové a jazykové dovednosti, vyjadřování, rozvíjí si myšlení, slovní zásobu. Tvůrčí schopnosti dětí jsou rozvíjeny prostřednictvím řady výtvarných a kreativních činností.

Co ukrývá pohádkový kufřík

Připravíme si pohádkový kufřík a nejprve si s dětmi vyprávíme, jak to vypadá v divadle, co je to jeviště, hlediště, kulisy, kostýmy, kde sedí diváci a kde hrají herci. A především si připomeneme, jak se máme v divadle správně chovat. Vzpomínáme s dětmi na různé pohádky, které už v divadle viděly nebo které znají z četby v knihách, a navrhneme jim, že si zahrajeme pohádku „z pohádkového kufříku". V kufříku už na děti jedna pohádka čeká…

Vložíme do kufříku první výjev z pohádky **O perníkové chaloupce** a necháme na dětech, zda poznají, o jakou pohádku se jedná, ptáme se, podle čeho ji poznaly. Vzhledem k tomu, že jde o klasickou pohádku, kterou většina dětí zná, mohou pohádku podle obrázků vyprávět s učitelkou. Pohádkové obrázky postupně dle dějové posloupnosti zasunujeme do kufříku. Aby byla pohádka zajímavější, můžeme vymyslet spoustu souvisejících činností a her.

Děti vyprávějí pohádku veverce

Jako motivaci, aby děti pohádku chtěly vyprávět, můžeme použít maňáska některého volně žijícího zvířete, například veverky, která si chce pohádku od dětí poslechnout. Děti mohou případně přinést další maňásky nebo plyšová zvířátka, která mohou pohádku poslouchat společně s veverkou. Společně vyprávějí pohádku, čímž si zopakují její děj. Poté prostřednictvím otázek veverky vedeme děti k identifikaci charakteristiky hlavních postav a hledáme společně pointu příběhu.

Veverka se ptá dětí / vyzývá je:

- Které pohádky vystupují v pohádce?
- Jak se jednotlivé postavy chovaly k ostatním?
- Proč se chovaly jednotlivé postavy určitým způsobem?
- Najdi v pohádce dobro × zlo.
- Z čeho byla postavena chaloupka v lese (z cihel, perníku, nebo ze dřeva)?
- Co se přihodilo, že se děti v lese ztratily?
- Jakým způsobem hledaly cestu domů?
- Bály se děti v lese?
- Z čeho měly strach?
- Jak našly správnou cestu domů?
- Kdo pomohl dětem, aby je zlá ježibaba nedohonila?
- Jak dopadl příběh o Jeníčkovi a Mařence?

Děti popisují jednání a chování jednotlivých postav v pohádce a jejich vzájemné vztahy. Snaží se zhodnotit, co je špatné a dobré chování v pohádce. Vybídneme děti, ať vymyslí, co by poradily Jeníčkovi a Mařence, jak by se měli v konkrétních situacích zachovat, ptáme se dětí, jak by se zachovaly ony. Zdůrazníme závěr pohádkového příběhu – zlo bylo potrestáno a dobro zvítězilo.

Popletené obrázky

Na koberec do prostoru třídy rozložíme dětské knihy a obrázky s výjevy pohádky O perníkové chaloupce. Vyprávíme si nad jednotlivými obrázky, děti je slovně popisují a upevňují si děj pohádkového příběhu. V závěru činnosti rozložíme na koberec obrázky jednotlivých výjevů z kufříkové pohádky, ale obrázky jsou pomíchané. Požádáme děti, zda budou umět složit obrazové karty dle dějové posloupnosti. Děti diskutují nad jednotlivými pohádkovými výjevy a pokládají je do řady v dějovém sledu. Učitelka dětem pomáhá otázkami, proč si myslí, že tam patří konkrétní obrázek, co je na něm znázorněno, co se stalo v pohádce předtím, než…, co nastalo potom, co… Když máme obrázky správně poskládané, stručně si s dětmi zopakujeme děj pohádky.

Co by se stalo, kdyby…

Vymýšlíme s dětmi jiné případné varianty děje pohádky. Společně si s nimi vyprávíme pohádkový příběh a v určitých klíčových momentech se zastavíme a ptáme se dětí, jak by pohádka mohla pokračovat, kdyby například:

- Jeníček s Mařenkou nenašli perníkovou chaloupku;
- zlé ježibabě děti neutekly;
- bydlela v perníkové chaloupce hodná babička;
- děti zvolily nesprávnou cestu od perníkové chaloupky domů;
- zlá ježibaba děti uvěznila ve své chaloupce;
- chaloupka nebyla z perníku (z jakých jiných materiálů by mohla být?).

Děti si tímto způsobem rozvíjejí fantazii a představivost a tato činnost je pro ně zpravidla zábavná.

Výroba perníčků – 1. varianta

Prohlížíme si s dětmi obrázek s perníkovou chaloupkou, děti sledují a slovně popisují tvary a zdobení jednotlivých perníčků. Navrhneme jim, že si perníčky vyrobíme. Děti rozdělíme do 2–3 skupin, každá skupina dětí dostane suroviny na přípravu těsta: 125 g moučkového cukru, 1–2 vajíčka, 5 g medu, 12 g hery, půl lžičky perníkového koření, 320 g hladké mouky, půl lžičky soli. Děti zpracují těsto podle pokynů, přičemž jim pomáháme. Těsto necháme odležet, ideálně do druhého dne. Poté děti těsto rozválí a formičkami vykrajují tvary dle svých představ. Tvary z těsta pokládají na plech, perníky upeče paní kuchařka ve školní kuchyni. Jednodušší variantou mohou být perníčky vyrobené z vizovického těsta.

Zdobení perníčků

Ke zdobení perníčků můžeme použít hotovou koupenou bílou polevu. Děti si polevu natahují do injekčních stříkaček a dle své fantazie vytvářejí ozdobné prvky na perníčkách.

Výroba perníčků – 2. varianta

Další variantou může být výroba perníčků z modelíny nebo moduritu. Děti rozválí hmotu a vykrajují různé tvary perníčků. Tvary z modelíny zdobí modelínou různých barev, přičemž formují – ručně nebo tvořítky – různé ozdoby. Ke zdobení tvarů z moduritu mohou rovněž použít další materiály, například barevné papíry, vodové či temperové barvy apod. Děti si připraví z barevných papírů různé motivy, které si natrhají, vystříhají nebo vytvoří pomocí razniček s různými motivy (hvězdičky, srdíčka, sluníčka apod.). Jednotlivé motivy pak lepí lepidlem na jednotlivé perníčky. Perníkové tvary si rovněž mohou dle vlastní fantazie pomalovat barevně vodovými nebo temperovými barvami. Po dokončení činnosti vedeme děti k vlastnímu individuálnímu hodnocení jejich práce nejen jako celku, ale především k vyjádření dětí, jak se jim práce dařila v průběhu činnosti – co jim například dalo více práce, zda měly s něčím konkrétním potíže, co se jim dařilo dobře, zda a při čem konkrétně potřebovaly pomoc nebo radu kamaráda či učitelky nebo zda ony pomohly v nějaké konkrétní fázi činnosti s něčím kamarádovi apod. Z hotových perníčků si uděláme ve třídě výstavku.

Perníková chaloupka

Navrhneme dětem, že si perníkovou chaloupku vyrobíme. Vedeme rozhovory s dětmi, jak by chaloupka měla vypadat a jaké materiály bychom mohli k její stavbě použít.

Varianta 1
Jako první možnost využijeme kartonové krabice ke společné stavbě chaloupky. Děti staví za pomoci učitelky chaloupku, domlouvají se při stavbě, jak bude velká, které krabice použijí, kde budou okna, dveře apod. Po dokončení si chaloupku pomalují temperovými barvami a polepí perníčky z moduritu.

Varianta 2
Použijeme stejný kartonový základ na výrobu perníkové chaloupky. Děti si nakreslí perníčky na čtvrtky, vybarví si je pastelkami, vystřihnou a nalepí na střechu chaloupky.

Varianta 3
Děti utvoří menší skupiny (3–4 děti) a každá skupina si postaví perníkovou chaloupku z různých stavebnic a kostek. Ke stavbě mohou děti použít další materiály dle své fantazie, které mají ve třídě k tomuto účelu k dispozici – látky, papíry, různé hračky apod. Po dokončení staveb představí každá skupina ostatním dětem svou chaloupku a zároveň děti samy zhodnotí, jak se jim dílo dařilo. Je vhodné postavené perníkové chaloupky nechat dětem nějaký čas ke hrám, alespoň do druhého dne nebo i několik dnů – dle zájmu dětí a jejich potřeby zažít si činnost z pohádky.

Co měla ježibaba v perníkové chaloupce

Vyprávíme si s dětmi, zda mají doma svůj pokojíček a co vše v něm mají. Poté si zkusíme představit, co měla ježibaba ve své perníkové chaloupce, například pec, kamna, postel, kočku, pavučiny – děti jmenují vše, co si představují. Poté použijeme kartonovou chaloupku, kam děti nanosí předměty, o kterých si myslí, že by je tam ježibaba mohla mít. Vybavení perníkové chaloupky mohou v dalších dnech různě doplňovat nebo obměňovat.

Pohybová hra „Na zlou ježibabu“

Ke hře využijeme chaloupku vyrobenou z kartonu nebo můžeme připravit jinou jednoduchou variantu – připravíme si s dětmi „střechu“ chaloupky vyrobenou z většího kusu kartonového nebo barevného papíru s nakreslenými perníky. Střechu ve tvaru A postavíme do prostoru třídy a vybereme jedno dítě, které bude představovat zlou ježibabu. Dítě si sedne do „chaloupky“. Ostatní děti představují Jeníčka a Mařenku, chlapci jsou Jeníčci, děvčata Mařenky. Děti se pomalu blíží k perníkové chaloupce a poté, co děti zaklepou na střechu, ozve se z chaloupky: „Kdo mi to tu loupe perníček?“ Děti odpovídají: „To jen větříček…“ Na slova „To jen větříček“

vyleze zlá ježibaba z chaloupky a rozeběhne se za dětmi. Děti se utíkají schovat do předem určeného prostoru (například za lano), kam za nimi ježibaba nemůže. Dítě, které ježibaba chytne, si s ním vymění roli a představuje ježibabu. Takto se role střídají, hru opakujeme dle zájmu dětí.

Čeho se bojíme…

Opakujeme si s dětmi část textu pohádky, kdy děti zabloudily, netrefily domů a měly strach. Ptáme se dětí, z čeho konkrétně měli asi Jeníček s Mařenkou strach (například báli se tmy, báli se, že netrefí domů k tatínkovi, že budou mít hlad, báli se zvířat v lese apod.). Vedeme s dětmi diskusi o tom, zda se také ony někdy něčeho bály, z čeho konkrétně měly strach a jak situaci řešily, jaký měly pocit, když situaci zvládly, apod. Strach děti nemají obvykle z toho, že se ztratí, vyprávějí například, že se bojí lékaře, mají strach, že jim někdo rozboří hrad, který si postavily, mají obavu, že nezvládnou nějaký zadaný úkol, apod. Společným vyprávěním s dětmi o jejich emocích je vedeme k uvědomění, že emoce (i negativní) jsou přirozené i potřebné a prožívá je každý, i dospělý. Důležité je umět si poradit a zvládnout nepříjemnou situaci.

Najde Jeníček a Mařenka cestu z lesa domů?

Připomeneme si s dětmi děj pohádky, proč zabloudili Jeníček s Mařenkou v lese a jak našli cestu domů. Po stručném společném zopakování rozdáme každému dítěti pracovní list, kde je znázorněna perníková chaloupka v lese a dům, kde bydlí děti se svým tatínkem, a mezi nimi je spousta spletitých cest. Děti hledají správnou cestu od perníkové chaloupky lesem až k domečku, kde Jeníček a Mařenka bydlí. Cestu zkouší najít nejprve prstem, poté ji znázorní fixem nebo pastelkou. Po znázornění správné cesty si mohou děti obrázek vybarvit, popřípadě dokreslit další motivy z pohádky.

Pojedeme na výlet – neztratíme se?

Vyprávíme si s dětmi, kam by chtěly jet v létě o prázdninách na výlet nebo na dovolenou, a navážeme s nimi rozhovor, zda už se jim někdy stalo, že se ztratily jako Jeníček a Mařenka. Povídáme si s nimi, kde všude se mohou ztratit – na výletě, venku v přírodě, v nákupním centru, ve městě apod. – a jak bychom se měli v takovém případě zachovat. Děti by měly oslovit nějakého dospělého, nejlépe prodavačku v obchodě, policistu apod., říct mu, co se stalo, a požádat o pomoc. Aby mohl dospělý dítěti pomoct, měly by děti znát své jméno, příjmení, popřípadě bydliště nebo další údaje.

Hra „Když se ztratím“: Ve třídě vytvoříme různé modelové situace – ulici, obchod, učitelka je v roli dospělého (policistky, prodavačky, poštovní doručovatelky apod.). Děti jednotlivě předvádějí, že se ztratily, a učitelka se pomocí otázek snaží děti dovést ke správnému jednání – chce, aby jí „ztracené“ dítě řeklo své jméno, příjmení, adresu, popřípadě jiné, doplňující údaje (například kam chodí do školky, jak se jmenuje maminka apod.), popsalo, kde a za jakých okolností se ztratilo, s kým tam bylo, jak se to stalo. Na závěr si s dětmi povídáme o tom, jak předcházet tomu, aby se mamince, tatínkovi nebo jinému dospělému ztratily – neodbíhat daleko, dívat se, kde je dospělý, se kterým jdou, a také nechodit v žádném případě pryč s cizími lidmi.

Příprava dramatizace pohádky

Domluvíme se s dětmi, že si pohádku zahrajeme. Nejprve se v komunitním kruhu domlouváme, co vše ke hře pohádky O perníkové chaloupce budeme potřebovat, například: určit, kdo bude hrát hlavní postavy – Jeníčka, Mařenku, ježibabu, paní se lnem, tatínka. Dále kostýmy – jak vypadaly hlavní postavy, jak byly oblečené. Rekvizity – v jakém prostředí se děj pohádky odehrává, co vše může být v lese. Necháme na dětech, aby se samy domluvily, kdo bude hrát hlavní postavy, a upozorníme je, že při opakování hry se budou v hlavních úlohách střídat. Z množství látek, šátků apod. děti vybírají, co se nám bude hodit na tvorbu kostýmů – stačí symbolicky: Mařence mašle do copánků, Jeníčkovi vestu, tatínkovi klobouk, ježibabě roztrhanou sukni, paní se lnem šátek. Poté společně vytvoříme les – do prostoru umístíme perníkovou chaloupku, kterou jsme s dětmi vyráběli, dále rozmisťujeme stromy (použijeme stavebnici nebo kuželky), obrázky s borůvkami, lesními jahodami, předměty symbolizující keře, pařezy, houby, obrázky lesních zvířat. Děti vše připravují dle vlastní fantazie a představivosti, doprovázíme je slovně. V závěru děti zkontrolují, zda je vše ke hře připravené, zda jsme na nic nezapomněli, popřípadě ještě doladí to, co považují za potřebné upravit.

Dramatizace pohádky

Vše je připraveno a divadelní představení může začít. Jako diváci mohou posloužit plyšové hračky a panenky, které děti posadí na židličky. Kdo právě nehraje hlavní roli, může hrát například zvířátka v lese (veverku, ptáčka, zajíčka, lišku…). Učitelka je v roli vypravěče, hru uvede a pohádka může začít. Během představení dětem slovně pomáhá, pokud je potřeba. Hru můžeme opakovat dle zájmu dětí – hned několikrát za sebou, ale také v několika dalších dnech, přičemž se střídají hlavní role. Na dramatizaci pohádky se mohou přijít podívat také děti z jiné třídy.

Závěr

Pohádky jsou u dětí velmi oblíbené, a to jak četba, tak vyprávění nebo dramatizace. Opakováním pohádky si upevní její děj, učí se rozpoznat dobro a zlo, učí se vnímat

charaktery jednotlivých postav v pohádce, vnímají jejich chování i s jeho důsledky. Zjišťují, že pohádkové postavy prožívají různé emoce – strach, obavy, radost, smutek, veselost a další – stejně jako děti. Hry a činnosti s pohádkou umožňují dětem pochopit a prožít děj pohádky a v neposlední řadě si děti utvářejí vztah ke klasické české literatuře.

Mgr. Miroslava Strakatá, ředitelka MŠ Slunečnice Maršovice, lektorka DVPP

POZVÁNKA

Americký astronaut **Andrew J. Feustel**, který je v Čechách známý především tím, že vzal do vesmíru Krtečka a Nerudovy Písně kosmické, je opět v Praze. Tentokrát natáčel dialogy do animovaných projekcí pro dětské představení **Rarášci a vesmír**.

(A. J. Feustel během svých tří výprav do vesmíru strávil na ISS celkem 226 dní a provedl 9 výstupů do volného prostoru. Vřelý vztah k Čechám získal proto, že matka jeho manželky Indiry Bhatnagar Feustel se narodila ve Znojmě.)

Jak kombinace velkoplošných animací, hudby a živých muzikálových herců vypadá, mohou děti zažít v divadlech a planetáriích po celé republice. Představení diváky provede zábavnou formou historií vesmíru a kosmonautiky. Děti se naučí souhvězdí, Sluneční soustavu, poznají, která zvířátka letěla první do vesmíru, zažijí náročný výcvik na centrifuze a zavítají i na Měsíc a na Mars. Společně s A. J. Feustelem se potkají na vesmírné stanici ISS. V projekcích můžete také potkat prvního evropského kosmonauta Vladimíra Remka.

K představení vychází také interaktivní zpěvník Rarášci a vesmír. Více na **www.rarasci.com**

Jak se cítíš, Eddie? 30 obrázkových karet

Pro některé děti není snadné správně pojmenovat své pocity. Pomoci jim v tom mohou karty emocí, jejichž hlavním hrdinou je zelená příšerka Eddie. Jasně dává najevo, jak se cítí. Jednak svým postojem, gesty a mimikou, ale i obrazným vyjádřením toho, jak daný pocit prožívá uvnitř. Eddieho řeč těla i vnitřní prožívání spolu s kartami se scénami nabízejí mnoho podnětů k rozhovorům s jednotlivcem i k diskusi v dětské skupině. Hravou formou se tak u dětí posiluje jejich emocionální kompetence.

— 30 obrázkových karet pro porozumění emocím a pocitům s otázkami a metodickými tipy pro práci s dětmi
— vhodné pro skupinovou i individuální práci s dětmi
— pro práci doma, v mateřské nebo základní škole

Obrázkové karty, 30 ks, 410 Kč

pasparta

Když je ve školce špatný vzduch, děti to cítí

MILAN KOLÁŘ

Kvalita vzduchu ve třídě má přímý vliv na chování a soustředění dětí. Jednoduchý senzor „semafor CO_2" pomůže učitelkám a učitelům poznat, kdy je čas vyvětrat – bez zbytečných technických složitostí.

Ve třídě je rušno. Děti si hrají, zpívají, povídají. Po chvíli si ale začínáte všímat – některé jsou podrážděné, jiné zase ospalé a nesoustředěné. Nejde jen o únavu. Může za to i vydýchaný vzduch. Ve školkách trávíme s dětmi většinu dne uvnitř. Když se třída zavře, vzduch se velmi rychle zhorší – stoupá hladina oxidu uhličitého (CO_2), který vydechujeme. Dospělý člověk to ještě chvíli zvládne, ale malé dítě je citlivější. Už po několika minutách špatného vzduchu se mohou děti hůře soustředit, může je bolet hlava nebo mohou být unavené, i když se před chvílí vyspaly.

Mnohé učitelky si toho všimly intuitivně. Říkají: „Po obědě je to, jako by se nám třída změnila – děti jsou neklidné nebo úplně mimo." Přitom stačí jednoduchá věc – sledovat průběžně kvalitu vzduchu ve třídách nebo v prostorách na odpočinek. Moderní CO_2 senzory mají podobu malého přístroje, který svítí zeleně, když je vše v pořádku. Když se vzduch zhorší, rozsvítí se oranžově nebo červeně. Personál školky tak nemusí nic měřit ani řešit – jen se podívá a ví, že je čas vyvětrat. Přístroj neruší, neměří jiné parametry – poskytuje jen jednoduché barevné „semaforové" upozornění.

Zkušenosti ze škol ukazují, že děti i učitelky se rychle naučí, co znamenají barvy. Děti samy hlásí: „Paní učitelko, teď je žlutá!" a učí se tím i vnímat prostředí kolem sebe. Personálu mateřských školek to šetří energii – pracovníci nemusejí sami odhadovat, jestli je vzduch ještě dobrý, nebo už ne.

Kvalita vzduchu ve školce ovlivňuje, jak se děti cítí, jak se chovají i jak dobře si hrají. Měřit CO_2 znamená dát dětem zdravější prostředí, kde se jim bude lépe dýchat i soustředit. A vám – jako vedení školky – to dá jistotu, že děláte pro děti i personál něco opravdu smysluplného.

Články na pokračování vycházejí ve spolupráci se společností Advanced Monitoring Services, s. r. o., která se touto oblastí zabývá a je také dodavatelem řešení pro měření kvality vzduchu a termoregulaci prostor. Zdrojem informací jsou veřejně dostupné encyklopedické weby, odborné články v tisku, platná legislativa a vlastní zkušenosti.

Tento článek a další s tematikou kvality vzduchu ve školách si můžete také přečíst v elektronické podobě na stránkách www.co2monitoring.cz.

Ing. Milan Kolář, Advanced Monitoring Services, s. r. o.

Objímání

VÁCLAV MERTIN

Tak se prý i výzkumně ukázalo, že objímání utěší, uklidní, zlepší náladu – nabízí totiž mnohem silnější příjemné podněty, než představují i nejvlídnější slova. Objetí je totiž veskrze přátelský a intenzivní akt. Pravda, je i docela intimní. Dochází při něm k narušení bezpečné osobní zóny – proto by se mělo vždy uskutečňovat s oboustranným souhlasem. Na druhé straně objetí či jiné fyzické zadržení při výchově dítěte také lépe a účinněji než slova zabrání někdy v pokračování nežádoucí činnosti. Ač to tak nevypadá, i v tomto případě pokládám objetí za nejvíce přátelský akt. Byť v tomto druhém případě nelze souhlas druhé strany očekávat.

Jenže co ve škole? Dá se v ní objímání využít? *Co má co cizí člověk, kterým je učitel, objímat mé dítě!? Kdo ví, co za tím je? Ještě tak, když je to žena, ale chlap?!*

Existují rodiče, kteří se s dítětem příliš nemazlí, kteří ho ani nehladí a neobjímají. Jsou rovněž děti, které fyzický kontakt příliš nevyhledávají. Nechme stranou dospívající, kteří v určitém období odmítají jakýkoliv tělesný kontakt i s těmi nejbližšími. Většinou je však pro děti fyzický kontakt s příjemnou a důvěryhodnou osobou vítaný. Kolik nejmladších dětí chce chodit za ruku – využívají k tomu rodiče, starší sourozence, prarodiče i učitelky a asistenty. Učitelky často říkají, že mnohé mladší děti jsou nedomazlené. A kdyby měly čtyři ruce, tak by nezůstaly prázdné. Ony starší děti určitě taky občas zatouží po pomazlení, jenže už to nedávají tak okatě najevo, protože jsou velké a styděly by se za to.

Byl jsem se ve škole, kde pracuji, podívat ve „skupince", kterou navštěvují nejmladší předškolní děti. Přišla ke mně malá holčička, stoupla si přede mě, natáhla ruce. Já ji až instinktivně vzal do náruče, ona mě objala, položila si hlavu na mé rameno a spokojeně se nechala chvíli nosit a houpat. Zpátky na zem se jí moc nechtělo. Asi by v té chvíli se mnou i odešla. A to jsme se nejspíš viděli poprvé. Není neběžné, že při mých návštěvách mají vychovatelky v náručí jiné děti. To není kritika rodičů, i když v uvedeném případu prý tatínek doma pobývá minimálně a nevím, jak moc je mazlivý. Mám tedy snad zkritizovat učitelky, že překračují své kompetence a nahrazují rodiče? Nemám raději připomenout, že když má dítě k někomu důvěru, tak je mu skoro jedno, kdo uspokojí jeho potřeby? A že takové vstřícné jednání učitelek zvyšuje pohodu i bezpečí dětí, je zřejmé.

A co když něco dítě rozčílí tak, že odmítá pracovat, křičí, nadává, je agresivní, ohrožuje druhé, má tendenci ničit věci nebo si samo chce ublížit! Na slova nereaguje. Kdo to ve třídě zažil, ví, že nic moc v takové chvíli nepomáhá. Navíc dochází ke snížení pocitu bezpečí i u ostatních dětí. Učitel jasně cítí, že v zájmu všech musí něco udělat – hraje se navíc i o jeho autoritu a kompetentnost. A leckdy i o jeho osobní bezpečí. Pokud se mu podaří takové dítě zadržet a znehybnit – a objetí je k tomu dobrý nástroj –, tak ono po nějaké chvíli ještě větší zlosti a zcela logického vzpouzení podlehne a zklidní se. Jen nesmí učitel zapomenout, že na dítě přitom není třeba křičet, nadávat mu, vyhrožovat, ale spíš je nutné ho chápajícími slovy konejšit a uklidňovat. Pevné objetí je v tomto případě doklad přirozené převahy dospělého.

I proto podporuji objímání i ve škole. Na prvním stupni bych se mu nebránil vůbec – zejména pokud si o něj „řekne" dítě samo nebo přímo vyplyne z velmi radostné nebo naopak náročné situace. Jen musí učitel citlivě vnímat, že některé děti tělesný kontakt nevyhledávají, nebo se mu dokonce brání. Pro takové dítě musíme nabízet jiné formy pozitivní citové odezvy. A objetí bych samozřejmě doporučil bez sebemenšího mazlení – to bych vyhradil pro nejbližší osoby. Objetí pak bude velmi přátelské, leč bude se někdy spíše blížit objetí státníků. Pak bych také pevné a těsné objetí doporučoval jako vhodný výchovný prostředek při některých přestupcích.

Na druhém stupni už bych byl velmi zdrženlivý, i státnické objetí bych si ponechal pro skutečně mimořádné situace. A to jak pozitivní, tak negativní. Ovšem v případě negativních musím mít dopředu rozmyšlenou vlastní sílu a čas, které mohu tomuto opatření věnovat. Není vhodné nedotáhnout je do úspěšného konce. A letmé objetí by v tomto případě většinou asi nepomohlo.

Přestože nelze předjímat, kdy situace vyústí v objetí, co nejvíc bych objímal na očích ostatních, tedy před žáky, kolegy. Jistě bych si nedělal čárky, ovšem pokud snad dítě požaduje objetí často, neumožnil bych mu je v plném rozsahu. Někdy to může být drobný podnět k hovoru při setkání s rodiči.

Cítím, že i já jsem v zajetí letitých stereotypů, takže jsem poněkud zdrženlivější a nastraženější, pokud by objímal učitel muž. Ovšem časy se mění, chceme, aby se muži mnohem víc

angažovali i v emocionálním rozvoji dítěte. Takže je možné, že časem i v přístupu k objímání od učitelů dojde ke změně.

Velmi si nepřeji, aby byl tělesný kontakt vyškrtnut z prostředků, kterými může učitel ovlivňovat chování a jednání dětí. Samozřejmě nejde jen o objímání. Jsem přesvědčený, že víc by šlo využívat faktické zadržení i obyčejný tělesný kontakt. Děti, které nerespektují pravidla při společné vycházce, by měly jít za ruku s učitelem. Ne za trest, ale proto, že je třeba chránit je před rizikem úrazu. A při drobných nekázních stačí někdy pouhý dotyk ruky či poklepání na rameno. My vymýšlíme programy na wellbeing i na prevenci náročného chování. Fyzický kontakt nabízí pro některé situace docela dobré dílčí, a hlavně přátelské řešení. A může představovat integrální součást managementu třídy.

Jenže kde je pak hranice tělesných kontaktů? Záleží na tom, jak chápeme roli učitele. Jestli jako zprostředkovatele poznatků a vytvářeče předmětových dovedností, pak v jeho činnosti objetí nemá místo. Musí si vystačit s tradičními výchovnými opatřeními, o kterých víme, že jsou efektivní jen částečně, a výchovná už nejsou vůbec, zejména ta negativní. Vzhledem k tomu, že školství se programově proměňuje, klade mnohem větší důraz na osobnostní a sociální rozvoj, objímání nepředstavuje žádný cizorodý prvek. A učitelé by je měli využívat. Pokud jim to alespoň trochu bude osobnostně vyhovovat. Vždyť ani všichni učitelé nemusejí být objímací typy.

Je rovněž žádoucí sdělit rodičům dopředu, tedy na začátku školního roku, jak učitel řeší náročnější chování dětí. Pokud by snad někdo měl námitky, jsem přesvědčený, že učitel zvládne takové dítě vynechat. Přesto budou ve škole vždy existovat hranice. Učitel se nesmí ani na dohled přiblížit roli rodičů a jejich způsobům přístupu k dítěti. Ovšem objetí patří v mých očích i k roli učitele.

PhDr. Václav Mertin, dětský psycholog

VĚRA ČADILOVÁ • ZUZANA ŽAMPACHOVÁ

Petr a jeho příběhy

30 obrázkových karet

aneb jak se učit správně chovat pomocí obrázků

Děti s autismem (ale nejen ony) mívají deficity v sociální oblasti. Nejsou si jisty, jak se mají v určitých situacích chovat, např. jak se společensky přijatelným způsobem vypořádat s emocemi vzteku nebo smutku. Jeden ze způsobů, jak dětem situace ukázat a vysvětlit, jak je naučit se správně chovat, jsou krátké příběhy. Vizuální formou podporují spolehlivou a smysluplnou výměnu informací mezi rodiči, pedagogy, pečujícími osobami a lidmi s autismem všech věkových kategorií.

Tato sada karet obsahuje situace **Co dělat, když jsem zklamaný, naštvaný nebo nešťastný** a **Co dělat, když mám na někoho vztek**.

Obrázkové karty • 32 ks • 390 Kč

pasparta

Květen byl měsícem školních zahrad. Děti se učily venku

LUKÁŠ PFAUSER

Proměny přírody bývají na jaře velmi intenzivní. Kvetoucí stromy plné bzučících včel, hlasitý zpěv ptáků a syté barvy i vůně představují po chladných zimních měsících příjemnou vzpruhu nejen pro naše smysly. I to je důvod, proč mezinárodní akce Měsíc školních zahrad, která láká učitele, děti i jejich rodiče ven do přírody, probíhá každoročně právě v květnu. Školky, které se letos přidaly, si pochvalovaly web www.mesicskolnichzahrad.cz. Našly na něm totiž velké množství edukativních materiálů vyzkoušených v praxi, takže děti mohly strávit venku klidně i celý den.

Hotové metodické bloky a jednotlivé výzvy

Vzdělávací tým rodinné nadace manželů Komárkových úzce spolupracuje s několika aktivními školkami a letos všichni zúčastnění společně navrhli metodické bloky, které se buď daly rozložit do celého měsíce, nebo si z nich zájemci mohli vybrat jen ty činnosti, které je oslovily. Některé aktivity rozpracovali metodici podrobněji do samostatných výzev a doplnili vhodnými ilustracemi. Učitelky si tak nemusely dělat žádné pedagogické přípravy, stačilo si připravené výzvy stáhnout, nachystat pomůcky a vyrazit s dětmi na zahradu.

Venku si svoji zábavu našel úplně každý

A rozhodně se nikdo nenudil. Na své si přišli jak malí umělci, kteří venku kreslili i jinak výtvarně tvořili, tak milovníci přírody pečující o své zvířecí kamarády i malí zvídaví badatelé, které lákalo založení nového kompostu nebo třeba zbudování žížalníku. Děti mohly v rámci připravených aktivit pozorovat a zkoumat přírodu a vnímat ji všemi smysly. Některé se rozhodly zahradničit, takže je určitě potěší, že si už brzy budou moci samy sklidit plody své práce. Zahrada může dětem sloužit nejen k běhání a hře, ale také k tomu, aby si zde postupně osvojovaly nové znalosti a dovednosti a učily se pečovat o svoje okolí.

Vyzkoušeno v praxi

Všechny metodické bloky a výzvy v nich obsažené testovala Nadace Karel Komárek Family Foundation (KKFF) ve spolupráci s nadačními vzdělávacími centry ve školkách v Soběslavi, Mnichovicích a Telecím. Do přípravy se zapojil také architekt. Materiály tak prostřednictvím některých činností poskytují i návody, jak školní zahradu zvelebit. K realizaci jednotlivých výzev bylo také možné přizvat aktivní rodiče, zřizovatele, kamarády nebo místní firmy a společně zorganizovat třeba projektový den.

„Důvodem, proč jsem se se svou třídou k akci připojila, byly perfektně zpracované materiály s jasným popisem úkolů a přehlednými pracovními listy. Mohla jsem tak jednoduše přichystat vše, co jsem k aktivitám potřebovala, a rovnou se s dětmi pustit do venkovního bádání," přibližuje svoji zkušenost pedagožka Petra Blizňáková ze Základní školy Velký Ořechov.

Pobyt venku posiluje odolnost a zdraví

Pokud byste přece jen váhali, jestli se do nových činností venku pustit, mohou vám při rozhodování pomoci výsledky mnoha odborných studií, o kterých mluví i řada psychologů. Pobyt v zeleni snižuje napětí a stres, a to u všech, včetně pedagogů. U dětí má navíc zásadní přínos pro jejich zdravý fyzický a psychický vývoj. Přírodní prostředí přispívá k rozvoji sociálních dovedností a schopnosti dětí vzájemně spolupracovat. Školní zahrada je tedy pro vzdělávání a výchovu dětí v předškolním věku vhodnějším prostředím než třída mateřské školy. Zároveň si malí předškoláci upevňují vztah k přírodě, což se poté promítne i do jejich odpovědnějšího chování v budoucnu.

„Měsíc školních zahrad pro nás představuje příležitost zopakovat, že koncepčně pojaté školní zahrady a zdravý přístup k venkovní výuce pomáhají pedagogům rozvíjet všestranné kompetence dětí a upevňovat jejich zdravý vztah k okolnímu světu. Proto se řídíme mottem **Zahrada je tady třída** a budujeme síť školek, které vyznávají tento progresivní směr," shrnuje Ivana Procházková, programová manažerka Nadace KKFF.

Foto: Nadace KKFF

Lukáš Pfauser, manažer komunikace Nadace KKFF

Buďte s námi ve spojení. Nenechte si ujít novinky ze světa vzdělávání!

@rizeniskoly

@RizeniSkoly

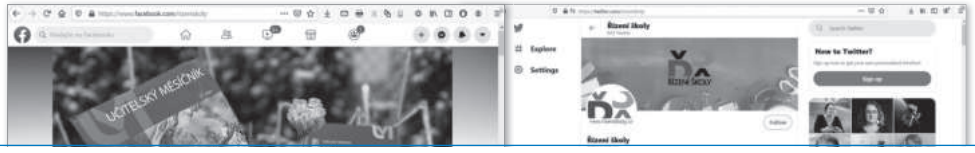

Jak zdravě vařit s dětmi

Spolupráce školní jídelny s mateřskou školou, 1. část

MIROSLAVA STRAKATÁ

Není pochyb o tom, že bychom měli dodržovat zdravý životní styl, kam kromě pohybu a různých fyzických aktivit, duševní pohody, vnitřního klidu, kvalitních vztahů, dostatku spánku a odpočinku, radostných prožitků a celkově pozitivního přístupu k životu patří rovněž zdravé stravování. A právě základy zdravého stravování chceme vypěstovat u dětí. Děti se nejlépe učí z příkladu dospělých a vlastními prožitky, tudíž se nabízí nejjednodušší a nejefektivnější způsob, jak toho dosáhnout – kulinařit zdravě s dětmi. Tento projekt je vhodné realizovat v mateřských školách, jejichž součástí je školní jídelna, avšak můžeme jej využít i ve školních družinách.

Co je zdravé stravování

Nejprve si s dětmi vyprávíme o tom, co je to vlastně zdravé jídlo a proč bychom měli jíst zdravě. K činnosti použijeme obrázkový materiál. Sedneme si s dětmi do kruhu, kartičky s jednotlivými druhy potravin položíme dovnitř kruhu. Děti si postupně vybírají kartičky a sdělují, co je na obrázku a zda si myslí, že je konkrétní potravina zdravá, nebo nezdravá.

Například: *jablko, hruška, meruňka, ořechy, okurka a další druhy ovoce a zeleniny, med, párky, salám, vajíčka, ovesné vločky, mléko, sýr, ryby, bílé pečivo, tmavé a celozrnné pečivo, jogurt, hranolky, řízek, hamburger, čočka, čokoláda, bonbony, džusy, sladké šťávy průmyslově zpracované* apod.

Uprostřed kruhu máme dvě velké obruče – jedna je označená smějícím se smajlíkem a druhá zamračeným smajlíkem. Kartičky, na nichž děti určily jednotlivé potraviny, poté odkládají do příslušné obruče – zdravé potraviny do obruče se smějícím se smajlíkem (různé druhy ovoce a zeleniny, ryby, jogurt apod.) a nezdravé potraviny do obruče označené zamračeným smajlíkem (párky, řízek, hranolky a další). Je důležité dětem vysvětlit, proč je nutné jíst zdravé potraviny – *děti, ale i dospělí se při zdravém stravování cítí lépe, mají lepší fyzickou i duševní kondici, nejsou obézní a nebývají tolik nemocní – mají lepší imunitu* apod. Zároveň jim ale sdělíme, že jim nijak zásadně neuškodí, když občas ochutnají bonbon, sladkou šťávu, džus, párek, nicméně že není vhodné jíst tyto potraviny příliš často.

Navrhneme dětem, že si některá jídla společně připravíme a ochutnáme je.

Ovesné müsli s jablky a švestkami

Ingredience:
100 g celozrnných ovesných vloček, 1/2 l mléka, 150 g plnotučného jogurtu, 2 jablka, 1 lžíce citronové šťávy, 200 g švestek, 2 lžíce medu, 2 lžíce lněného semínka, 50 g pšeničných klíčků, 50 g slunečnicových semínek, 2 lžíce křupavých vloček.

Kde rostou jablka, švestky a citrony

Seznámíme děti s tím, že si společně vytvoříme svačinku do mističek, a také jim sdělíme, jaké přísady budeme k přípravě pokrmu potřebovat. Dále vedeme s dětmi rozhovory, zda vědí, odkud je zmíněné ovoce, a zda znají další druhy ovoce, které roste na stromech.

Sedíme s dětmi v kruhu, kde máme obrázky různých druhů ovoce – jablka, hrušky, švestky, pomeranče, ořechy, citrony a další. Zároveň máme na stěně ve třídě připevněné obrázky

stromů, na nichž zmíněné plody rostou. Nejprve děti popisují různé druhy ovoce slovně a hledají rozdíly mezi nimi (velikost, barvy, tvary apod., například: *švestka má oválný tvar a je modrá, je menší než například pomeranč a jablko, citron je žlutý, je větší než švestka*…). Poté děti popisují různé druhy stromů, na kterých ovoce roste, a snaží se obrázky různých druhů ovoce přiřadit ke správným stromům. Na závěr si s dětmi povíme, které stromy rostou v našich podmínkách a které potřebují jiné klima, a rostou tudíž v zemích, kde je větší teplo. Poté začneme s přípravou zdravé svačinky.

Zpracování:
Na pánvi opražíme bez tuku ovesné vločky. Poté již pracují děti – vločky smíchají s jogurtem, dále omyjí jablka, oloupou je, vykrojí jádřinec a nahrubo nastrouhají. S krájením a loupáním jim pomůžeme, ale je důležité, aby si to alespoň zkusily a věděly tak, jaký je postup přípravy konkrétního pokrmu. Přilijí citronovou šťávu a promíchají. Pak omyjí švestky, rozpůlí je, odpeckují a nakrájí na menší kousky. V závěrečné fázi smíchají švestky, vločky, med, lněné semínko, klíčky a slunečnicová semínka. Takto připravené müsli naservírujeme na talířky nebo mističky, posypeme nastrouhanými jablky a křupavými vločkami.

Müsli s letním ovocem

Ingredience:
80 g ječmene, ovsa a žita, 1/2 l podmáslí, pomeranč, 500 g letního ovoce (jahody, maliny, borůvky apod.), 100 ml mléka, 2 lžíce husté ovocné šťávy, 125 g nasekaných ořechů a mandlí.

Zkoumání obilí
Nejprve děti zkoumají různé druhy obilných zrn – ječmen, oves, žito, pšenice. Utvoří menší skupiny (3–4 děti) a každá skupina dětí dostane na tácku směs všech druhů zrn. Nejprve si je prohlížejí, porovnávají, mohou sdělovat rozdíly – některá jsou tenčí, delší, kratší apod. Dále má každá skupina k dispozici 4 mističky a do každé z nich vybírají děti z tácku jednotlivé druhy zrn (do každé mističky jiný druh).

Obměna: Děti jsou ve skupinách po čtyřech a každé dítě vybírá pouze jeden druh, který vkládá do příslušné mističky. Musí se mezi sebou domluvit, kdo jaký druh bude vybírat. Činnost ukončíme, když jsou všechna semínka z tácku roztříděna a přemístěna do mističek.

Na závěr dětem ukážeme druhy obilných klasů a společně je přiřadíme k jednotlivým druhům zrn. Mističky s pšenicí dáme stranou, neboť tu do následujícího pokrmu nebudeme potřebovat.

Zpracování:
Zrna z ostatních mističek děti průběžně sypou do mechanického mlýnku a meleme je nahrubo – děti se v mletí střídají. Směs z umletých semen smíchají s podmáslím, přikryjí ji a nechají v lednici nabobtnat do druhého dne. Druhý den společně s dětmi oloupeme pomeranč a rozdělíme jej na dílky. Letní ovoce, které máme k dispozici, děti dle potřeby očistí a omyjí. Mezitím ohřejeme mléko, které děti smíchají se šťávou a kaší z obilí. Müsli rozdělí na talíře a ozdobí ovocem a kousky pomeranče. Na závěr müsli s ovocem posypou děti ořechy a mandlemi.

Vločkové müsli se semínky a ořechy

Ingredience:
400 g celozrnných obilných vloček, 50 g slunečnicových semínek, 50 g dýňových semínek, 30 g nasekaných lískových ořechů, 30 g nasekaných vlašských ořechů, 50 g nesolených arašídů, 50 g sezamových semínek, 100 ml arašídového oleje, 50 g medu, 150 g směsi sušeného ovoce (datle, švestky, fíky, jablka), 50 g rozinek.

Odkud jsou jednotlivé suroviny

S dětmi si prohlédneme všechny nachystané suroviny, které máme rozložené na stole, a zopakujeme si jejich názvy. Ptáme se dětí, zda znají původ jednotlivých ingrediencí.

Připravíme si zároveň obrázky následujících rostlin – obilí (oves), slunečnice, dýně, strom líska, strom ořešák, rostlina, na které rostou arašídy, rostlina sezamu, strom švestka, strom jabloň, strom fíkovník, strom datlovník, keřík vinné révy. Rozložíme je na druhý stůl. S dětmi určujeme jejich názvy a také jejich semínka nebo plody, pokud vědí. Poté děti obrázky pokládají – přiřazují k jednotlivým surovinám, například obrázek slunečnice ke slunečnicovým semínkům, obrázek obilí k vločkám, obrázek ořešáku k vlašským ořechům, obrázek dýně k dýňovým semínkům apod. Některé suroviny budou pro děti obtížné – možná budou déle hledat souvislost mezi rozinkami a vinnou révou a některé cizokrajné suroviny/rostliny si budou žádat širšího vysvětlení – například budou pro děti méně známé datle, fíky a také rostlina, na níž roste sezam nebo arašídy.

Zajímavostí je, že arašídy, u nás běžně označované jako oříšky, mají s ořechy pramálo společného, neboť se loupají z lusků podobně jako fazole a hrách. Vysvětlíme dětem, že arašídy se v naší zemi nepěstují, neboť potřebují jiné podmínky, které u nás nemají – pěstují se například v Americe. Zároveň s dětmi zjistíme, že všechny suroviny rostou (na stromě, na keři, jsou plody/semeny rostlin), jsou tedy rostlinného původu, dokonce i med. Med sice vyrábějí včely, ale sbíráním nektaru, který je na květech rostlin.

Zpracování:
Pokud máme lískové a vlašské ořechy vcelku, mohou je starší děti dle svého zájmu zkusit samy nasekat na menší kousky – dáme jim k dispozici prkénka, na která si kladou lískové a vlašské ořechy a malými nožíky se je snaží nakrájet. Není nutné, aby tento úkon děti dokonale zvládly, jde především o možnost vyzkoušet si to. Ořechy pak nakrájíme sami nebo použijeme již nasekané. Obilné vločky, slunečnicová a dýňová semínka, nasekané lískové a vlašské ořechy, arašídy a sezamová semínka děti promíchají v míse. Na mírném ohni zahříváme arašídový olej a med, až se obě suroviny dobře spojí. Tuto směs pak děti po lžičkách kapou na vločkovou směs a přitom míchají vidličkou. Müsli rozprostřeme na plech a vložíme do studené trouby. Při teplotě cca 140 °C pečeme asi 40 minut dozlatova a dokřupava, přičemž stále promícháváme a rozmačkáváme případné hrudky. Pak necháme vychladnout. Mezitím děti rozpůlí švestky a datle a odpeckují je. Společně s fíky a jablky nadrobno nakrájíme (starší děti opět mohou zkusit samy), přidáme rozinky a zamícháme do müsli. Müsli nasypeme do sklenic se šroubovacím uzávěrem a uchováváme v chladu, případně hned ochutnáváme.

Placičky z müsli

Ingredience:
200 g míchaného müsli, 200 ml podmáslí, 1/2 pomeranče, 175 g měkkého másla, 100 g cukru, špetka soli, 1 lžička mleté vanilky, 250 g jemně umleté špaldy, 1/2 balíčku prášku do pečiva, tuk na vymazání plechu, 1 lžíce medu, 2 lžíce pomerančové šťávy.

Zpracování:
Míchané müsli děti nasypou do mísy, přelijí ho podmáslím. Směs vložíme do chladničky, kde ji necháme 2 hodiny pod pokličkou bobtnat. Dále děti omyjí pomeranč, osuší ho, nastrouhají kůru a vymačkají šťávu. Do šlehače vkládají máslo, cukr, sůl, pomerančovou kůru a vanilku a následně ušleháme. Do ušlehané směsi děti po lžících přidávají müsli. Špaldu smíchají s práškem do pečiva a prohnětou. Plech/y vymažeme tukem, který děti slabě popráší moukou. Z těsta děti tvarují malé placičky a pokládají je na plech. Plech s placičkami vložíme do studené trouby a pečeme na 180 °C přibližně 20 minut dozlatova. Pokud děti chtějí, mohou vytvářet i jiné tvary. Než se placičky upečou, děti smíchají med s pomerančovou šťávou a horké upečené placičky tekutinou mašlovačkami potřou.

Rozinkové sušenky

Ingredience:
125 g měkkého tvarohu, 75 g třtinového cukru, 1 vejce, 1 citron, 200 g celozrnné pšeničné mouky, špetka soli, 1/2 lžičky mletého nového koření, 50 g rozinek, moučka na vál, tuk na vymazání plechu, 1–2 lžíce moučkového cukru.

Zpracování:

Do mísy vloží děti máslo a cukr a snaží se je utřít do pěny (s čímž jim případně pomůžeme elektrickým šlehačem). Rozklepneme vajíčko, oddělíme žloutek od bílku a žloutek vmícháme do utřené pěny. Bílek děti rozkvedlají s trochou studené vody (v kvedlání se střídají) a prozatím odloží stranou na potření. Další dítě omyje, osuší a nastrouhá kůru z citronu (cca 1/2 lžičky). Do mísy děti přidávají mouku, sůl, nové koření, citronovou kůru a rozinky a vše zamíchají. Tuto směs přidají k utřenému máslu a vše promíchají vidličkou. Rukama zpracují hladké těsto. Pak posypou vál moukou, položí na něj těsto a tvarují válečky o průměru cca 1 cm. Válečky nakrájíme na půlcentimetrové kousky a děti je rozmáčknou na placičky. Na plech, který pomažeme tukem, děti pokládají rozinkové placičky – několikrát je propíchneme vidličkou. Pečeme v troubě dozlatova při teplotě cca 180 °C asi 15 minut. Po této době vytáhneme plech z trouby a sušenky potřeme připraveným bílkem a pocukrujeme (při velké opatrnosti, aby se nespálily o plech, mohou potírat mašlovačkami a cukrovat i děti). Plech opět strčíme do trouby a pečeme ještě přibližně 5 minut. Pak vyjmeme, necháme dalších 5 minut odpočinout a sušenky sundáme z plechu. K upečeným sušenkám si po vychladnutí můžeme s dětmi uvařit výborný čaj dle výběru dětí – bylinkový, zelený, ovocný apod.

Placičky ze sušeného ovoce

Ingredience:
50 g sušených meruněk, 50 g rozinek, 50 g červených kandovaných třešní, 75 g vlašských ořechů, 2 lžíce pomerančové šťávy, 50 g měkkého másla nebo rostlinného tuku, 50 g cukru, 1 lžička vanilkového cukru, špetka soli, 1 žloutek, 150 g celozrnné pšeničné mouky, 1 lžička prášku do pečiva, 1 lžíce studené vody, tuk na vymazání plechu.

Zpracování:
Meruňky, rozinky, třešně a vlašské ořechy děti zkusí pokrájet, poté nasekáme najemno. Vložíme je do mísy, děti přidají pomerančovou šťávu a zamíchají. Směs v míse přikryjeme a necháme 2 hodiny uležet. Mezitím děti dají do jiné mísy tuk, cukr, vanilkový cukr a sůl a vše ušleháme. Pak přimíchají děti ještě žloutek, dále přidávají směs ovoce a ořechů, mouku, prášek do pečiva a vodu. Vše dále šlehají, až se všechny přísady spojí. Poté děti tvarují z těsta kuličky velikosti vlašského ořechu, rozmačkávají je na placičky a pokládají na vymazaný plech. Vložíme do studené trouby a pečeme při teplotě cca 180 °C přibližně 15 minut. Po upečení sundáme z plechu a necháme vychladnout.

Zázvorové sušenky

Ingredience:
125 g měkkého másla, 125 g cukru, 1 lžíce řepného sirupu, 1 vejce, 250 g celozrnné pšeničné mouky, 1/2 balíčku prášku do pečiva, 2 lžičky mletého zázvoru, 1 lžička mletého hřebíčku, 1 lžička mleté skořice, špetka strouhaného muškátového oříšku, tuk na vymazání plechu, krystalový cukr na posypání.

Poznáváme různé druhy koření

Při pečení zázvorových sušenek je potřeba množství různého koření. Využijeme tuto příležitost a děti s jednotlivými druhy seznámíme. Koření si nejprve prohlížíme v knihách a encyklopediích (tip: kniha *Bylinky a koření v kuchyni*, Jill Norman). Podle obrázků seznamujeme děti s tím, jak vypadají rostliny, na nichž jednotlivé druhy koření rostou, dále s jejich plody (jak vypadají celé plody a plody v mletém stavu) a v neposlední řadě s tím, zda jednotlivé druhy koření rostou v našich podmínkách a můžeme je pěstovat například na zahrádce, nebo zda vyžadují jiné klimatické podmínky a rostou v jiných zemích, a jsou tedy pro nás „cizokrajné". Rovněž se s dětmi bavíme o tom, které druhy koření používá maminka doma při vaření či pečení a zda děti vědí, do jakých pokrmů jsou různé druhy koření vhodné.

Smyslové poznávání koření

Na základě předcházející činnosti mají děti hrubou představu o různých druzích koření. Dětem sdělíme, že koření je většinou hodně aromatické (hodně voní a má výraznou chuť), a proto dodává pokrmům výbornou chuť. Každý druh koření má však svou specifickou vůni (i chuť) a my si zkusíme, zda děti poznají koření podle vůně a po hmatu:

Poznáváme čichem
Různé druhy koření (ty druhy, které budeme přidávat do těsta na zázvorové placičky) máme v jednotlivých látkových pytlíčkách (zázvor, hřebíček, skořici, muškátový oříšek). Děti sedí v kruhu, sáčky s kořením necháme kolovat a děti k jednotlivým druhům koření přičichávají a snaží se poznat, o které koření jde. Zároveň mohou sdělovat, které koření jim voní/nevoní, které voní silně, které naopak slabě apod.

V kruhu mají děti umístěné obrázky zmíněných druhů koření (rostliny i plody) a tácky. Na závěr koření v sáčcích vysypou na tácky a přiřadí ke správným obrázkům rostlin.

Poznáváme hmatem
Činnost je podobná jako ta předcházející – děti sedí v kruhu a nechají kolovat látkové sáčky s uvedenými jednotlivými druhy koření. Tentokrát k nim ale nečichají, ale zkouší je poznat hmatem – z obrázků už vědí, jak vypadají, zda je koření malé, větší, jaký má tvar – těmito návodnými otázkami pomůžeme dětem k identifikaci jednotlivých druhů koření. Když si vyzkouší poznat koření hmatem všechny děti, opět je vysypeme na tácky (každý druh na jiný tácek) a přiřadíme je ke správným obrázkům. Na závěr si zopakujeme hlavní znaky jednotlivých druhů koření.

Poznámka: Není nutné, aby děti znaly přesné názvy všech druhů koření. Hlavním záměrem je, aby poznaly, že existuje mnoho druhů koření, které se od sebe liší vizuálně, vůní i způsobem použití.

Zpracování:
Děti vkládají do mísy nebo šlehače tuk, cukr a řepný sirup a vše zkouší metlou ušlehat (případně došleháme ve šlehači). Do směsi dále přimíchají vejce. Pak přidají mouku, prášek do pečiva, zázvor, hřebíček, skořici a muškátový oříšek a rukama zpracují těsto. Těsto zavineme do pergamenového papíru a dáme na 30 minut do chladu. Mezitím vymažeme plech na pečení. Děti z těsta tvarují kuličky velikosti vlašských ořechů a pokládají je na plech ve větších rozestupech, neboť se sušenky při pečení roztečou. Kuličky na plechu děti rozmáčknou a posypou cukrem. Sušenky vložíme do nepředehřáté trouby a pečeme při 180 °C přibližně 25 minut. Po upečení ihned sundáme z plechu a necháme vychladnout.

Závěr

Prostřednictvím výše uvedených činností se děti seznamují se základy zdravého kulinaření. Mimo jiné poznávají různé druhy bylin, koření, zkoumají je a seznamují se s jejich vhodným použitím. Během vlastních činností se seznamují s tím, které suroviny se do jednotlivých pokrmů přidávají a jakým způsobem se různé pokrmy zpracovávají. V předškolním věku se často stává, že některé děti odmítají různá jídla, a to z různých důvodů – nechutná jim to, neznají daný pokrm apod. Zkušenosti však dokazují, že pokud děti některá jídla odmítají (například různé druhy pomazánek nebo i některá hlavní jídla), ale a samy si pokrm připraví, mají k jeho ochutnání zcela jiný přístup – mají z vlastní činnosti radost a jsou také zvědavé, jak jídlo, které si připravily samy, chutná, takže zpravidla nenásilně překonají počáteční nechuť nebo obavu a pokrm většinou ochutnají nebo sní. Při kulinaření s dětmi je nutné upozorňovat je na bezpečnost při manipulaci s kuchyňským náčiním.

Mgr. Miroslava Strakatá, ředitelka MŠ Slunečnice Maršovice, lektorka DVPP

EDUJOB
práce ve vzdělávání
Hledáte zaměstnance?
Hledáte práci?
www.edujob.cz
Celá ČR

Dva velbloudi školou bloudí

Autorky: Ilona Eichlerová, Jana Havlíčková

Tato kniha – nebo spíše pracovní sešit – mě upoutala ihned díky originálnímu názvu s barevnou ilustrací na obálce, která název vystihuje.

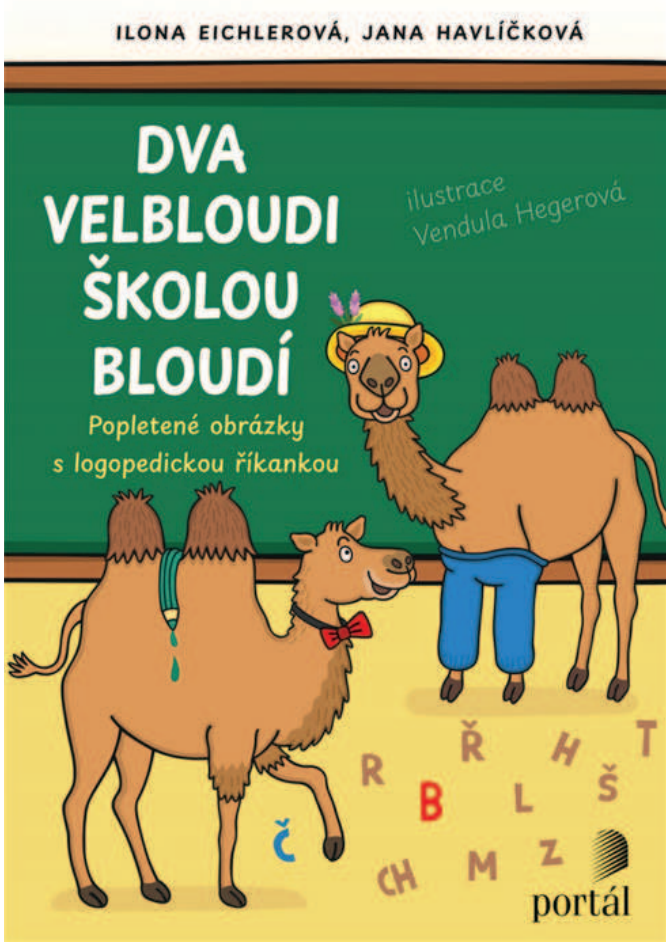

Hned v úvodu autorky děti motivují i tím, jak je důležité umět pracovat s chybou – děti se nemusí bát, že by něco pokazily, protože samy autorky toho v knize mnoho popletly. Pro děti je tato motivace velmi přínosná. Zároveň se nejedná jen o (pro děti často nudné) opakování a procvičování slov s danou hláskou.

Pracovní sešit obsahuje téměř 50 popletených obrázků, které jsou doplněny o logopedickou říkanku. Postupně se střídají všechny hlásky, popř. skupina hlásek. Součástí každého úkolu je i seznam slov vztahujících se k obrázku, která jsou ale zároveň vhodná k procvičování výslovnosti dané hlásky. Slouží tak i jako zásobník slov pro rodiče či pedagoga. Také říkanka popisuje, co se děje na obrázku. Propracovanost publikace se mi velmi líbí – zásobník slouží jak k popisu obrázku, tak k procvičení dané hlásky, dítě nemusí jen dokola opakovat slova, ale může je používat při práci s obrázkem a vše probíhá hravou formou. Díky tomu děti mohou procvičovat nejen výslovnost, ale také tvorbu vět, obohacovat svoji slovní zásobu, rozvíjet všechny roviny řeči.

Každý popletený obrázek je doplněn o další tři úkoly, kde si dětí procvičí logické myšlení, zrakové vnímání a zrakovou paměť, postřeh a smysl pro rým. Díky návodným otázkám a zásobníku slov si ale dospělý může úkoly rozšířit i na procvičování sluchové diferenciace a paměti. S trochou kreativity se na obrázcích dá procvičovat prostorová orientace, předmatematické představy či nadřazené pojmy, tudíž slouží pro rozvoj téměř všech oblastí předškolního věku.

Úkol na procvičování logického myšlení a zrakového vnímání je u každé hlásky stejný. Zde bych volila obohacení ve formě aspoň trochu různorodých činností.

Kniha obsahuje krásné, barevné a propracované ilustrace. I když jsou všechny obrázky popletené, na čtenáře, včetně dětí, působí „reálně" – poznáte, co je na obrázku nakreslené. Obrázky jsou nakresleny s hravým vtipem.

Tuto knihu bych určitě doporučila pro práci v logopedických ambulancích, v mateřských školách, v přípravných třídách i pro práci dítěte s rodičem. I když obě autorky jsou klinické logopedky, vidím možnosti uplatnění i při práci s dětmi bez logopedické vady, dobře využitelná je také pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Já ji jako pedagog v mateřské škole určitě využiji, stejně tak ji využiji i jako rodič předškolního i školního dítěte. Děti mi ji braly pod rukama a chtěly si ji půjčit a povídat si o ní.

Autorka recenze: Mgr. Vladimíra Hladíková, předškolní pedagog, MŠ Škola hrou, Praha

Publikace Školkohraní

Autorka: Lenka Jakešová
Ilustrace: Petra Šolcová

Název publikace předškolní pedagožky Lenky Jakešové evokuje její edukativní, a přitom hravý obsah, jenž je plný zábavných činností a aktivit určených pro děti v mateřské škole. Pracovní sešit je členěný do šesti tematických kapitol, přičemž činnosti v každém bloku jsou rozpracovány do dvou týdnů. Jednotlivé dny v rámci tematických bloků nabízejí motivační část, cvičení a pohybové hry, výtvarné činnosti, práci s textem v souvislosti s příběhy a říkadly, hudební chvilky, grafomotorická cvičení, činnosti při pobytu venku a další aktivity. Popis činností je doplněn také pomůckami, které jsou k realizaci potřeba. Na činnosti v každém týdnu navazují pracovní listy, jež jsou tematicky provázané s konkrétními aktivitami. Pracovní sešit Školkohraní je plný nápadů na činnosti s dětmi v mateřské škole, ze kterých si mohou předškolní pedagogové vybrat jednotlivé aktivity nebo využít tematické bloky jako celek. Inspirovat se mohou nejen zkušení učitelé, ale především začínající pedagogové. Publikace je doplněna velmi pěknými ilustracemi v podobě pracovních listů, které ztvárnila Petra Šolcová, která se ilustracím zejména dětských knih věnuje již řadu let. Knihu vydává nakladatelství Portál.

Autorka recenze: Mgr. Miroslava Strakatá,
ředitelka MŠ Slunečnice Maršovice

www.rizeniskoly.cz
Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství

SPECIÁL PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY

vychází 6× ročně
ročník VII
(vychází od roku 2007 jako pravidelná příloha časopisu Řízení školy)
3/2025

- **Vydává:**
  Wolters Kluwer ČR
  www.wolterskluwer.cz
- **Odborná redaktorka:**
  Mgr. Romana Hrdličková
  tel: 728 396 336
  e-mail: romana.hrdlickova@wolterskluwer.com
- **Adresa:**
  Wolters Kluwer ČR
  Řízení školy
  U Nákladového nádraží 10
  130 00 Praha 3
  tel.: 246 040 444, fax: 246 040 401
  IČ: 63077639
- **Předplatné a distribuce:**
  tel.: 246 040 400
  e-mail: obchod@wolterskluwer.cz
- **Inzerce:**
  Mgr. Miroslav Hřebecký
  tel.: 777 230 849
  e-mail: mhrebecky@gmail.com
- **Tisk:**
  SERIFA, s. r. o.
  Jinonická 80, Praha 5

Za správnost údajů uvedených v článcích odpovídají jejich autoři.

Přetisk a jakékoli šíření dovoleno pouze se souhlasem vydavatele.

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR pod číslem MK ČR E 23264.
ISSN 2571-0591

Předáno do tisku dne 20. 5. 2025

© Wolters Kluwer ČR, 2025

Wolters Kluwer | ASPI

Vytištěno na 100% recyklovaném papíru